

Hoe ervaren interculturele koppels in Vlaanderen hun samenleven? Kwalitatief onderzoek naar perspectieven op cultuur(verschillen), culturele onderhandelingsprocessen en (in)formeel netwerk

Eva Cornelus

Studentennummer: 01708419

Promotor: prof. dr. Ilse Derluyn

Masterproef ingediend tot het behalen van de academische graad van
Master of Science in de pedagogische wetenschappen - klinische orthopedagogiek en
Disability Studies

Academiejaar 2023-2024

DANKWOORD EN WOORD VOORAF

Deze masterproef leg ik voor in het kader van het behalen van de graad master in de Pedagogische Wetenschappen – Klinische Orthopedagogiek en Disability Studies. Zonder de hulp en steun van een heel aantal mensen was dit werk echter nooit tot stand gekomen.

In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar Prof. Dr. Ilse Derluyn. Ik waardeer het enorm dat ze interesse toonde in het onderwerp dat ik bij haar aankaartte als suggestie voor een eigen project en hierna met mij de samenwerking aanging. Ook tijdens het verdere proces ben ik professor Derluyn zeer dankbaar voor het delen van haar expertise, het verlenen van steun en voor de kritische bedenkingen bij de soms eigenzinnige ideeën die ik had over hoe mijn masterproef vorm moest krijgen.

Ten tweede wens ik alle participanten die deelnamen uit de grond van mijn hart te bedanken voor hun tijd en oprechtheid. Zonder hun waardevolle inzichten, enthousiasme en perspectieven was deze masterproef onmogelijk geweest.

Last but not least wil ik ook mijn partner, familie, vrienden en studiegenoten bedanken voor de belangrijke rol die ze elk op hun manier speelden in dit proces. Van het bieden van een luisterend oor tot het mee uitnodigen van participanten en nog zoveel meer. Het is slechts door jullie warme omkadering dat ik de kracht had om dit werk tot stand te brengen.

Eva Cornelus
Gent, mei 2024

ABSTRACT

Onder invloed van globalisering en processen zoals migratie worden samenlevingen steeds diverser, wat in Vlaanderen gepaard gaat met een stijging aan interculturele relaties. Deze masterproef gaat na wat voor deze koppels de betekenis is van cultuur, hoe koppels omgaan met cultuurverschillen en/of gelijkenissen en hoe ze hun contacten met het (in)formeel netwerk ervaren. Het doel van deze masterproef is om bij te dragen aan de wetenschappelijke kennis over hoe divers samengestelde gezinnen hun gezinsleven ervaren zodat pedagogische praktijken zo goed mogelijk op hun noden afgestemd kunnen worden. Om een antwoord te bieden op de onderzoeksvragen werd er gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek. Er werden semi-gestructureerde interviews afgenomen bij negentien participanten die zichzelf identificeren als intercultureel koppel en minstens één kind hebben. Op basis van de resultaten kunnen er vragen gesteld worden bij de validiteit en bruikbaarheid van het concept 'cultuur' voor het aanduiden van de assen van diversiteit en identiteit die partners in een interculturele relatie bij zichzelf en elkaar ervaren. Daarnaast levert deze masterproef evidentie op voor het feit dat een interculturele relatie een facilitator kan zijn voor persoonlijke groei in de partners en dat koppels gebruik maken van interne en externe krachtbronnen/strategieën. Ten derde bevestigt deze masterproef de resultaten van eerder onderzoek waaruit bleek dat interculturele koppels vooroordelen en discriminatie ervaren. Ten laatste wijzen de resultaten naar het formeel netwerk toe op twee aandachtspunten: enerzijds meertaligheid en anderzijds sensitiviteit ten aanzien van zowel de culturele identiteit als ten aanzien van mogelijke verschillen in maatschappelijke achtergrond.

Kernwoorden: interculturele relaties, migratie, cultuur, (super)diversiteit, intersectionaliteit, interne- en externe krachtbronnen, strategieën en stressoren, persoonlijke groei, (in)formeel netwerk, betekenisverschillen

Inhoudsopgave

Abstract	1
Dankwoord en woord vooraf.....	2
Literatuurstudie	6
1. <i>Wat is cultuur en wat zijn interculturele koppels?</i>	6
2. <i>Multiculturaliteit in Vlaanderen: een superdiverse samenleving</i>	7
3. <i>Relatietevredenheid bij interculturele relaties: onenigheid in de literatuur</i>	9
4. <i>Coping: strategieën bij het omgaan met cultuur(verschillen)</i>	11
5. <i>Zooming out en het belang van theoretische kaders: van acculturatie en additieve theorie naar intersectionaliteit en de transformatieve theorie van biculturalisme</i>	13
5.1. Acculturatie en de additieve theorie.....	13
5.2. Transformatieve theorie van biculturalisme	13
5.3. Intersectionaliteit en globalisering.....	14
6. <i>Naar een sociaal-pedagogisch perspectief: de rol van het (in)formeel netwerk</i>	16
6.1. Formele netwerken	16
6.2. Informele netwerken.....	17
Probleemstelling:	19
<i>Onderzoeksvragen.....</i>	<i>21</i>
Methodologie	22
1. <i>Onderzoeksopzet en onderzoeksdesign</i>	22
2. <i>Onderzoeksprocedure</i>	22
2.1. <i>Dataverzameling:</i>	22
2.2. <i>Data-analyse:</i>	24
3. <i>Kwaliteitscriteria</i>	25
3.1. <i>Ethiek en deontologie</i>	25
3.2. <i>Betrouwbaarheid en validiteit: kwaliteitsmaatregelen</i>	26
3.3. <i>Positionaliteit van de onderzoeker</i>	28
RESULTATEN.....	29
1. <i>Cultuur voorbij: het begrip ‘cultuur’ als een simplificatie van een complexe realiteit</i>	29
1.1. <i>Wat is cultuur? Een grijze zone</i>	30
1.2. <i>Niet-cultureel gebonden componenten van identiteit</i>	30
1.3. <i>Intergenerationeel onderhandelingsproces</i>	31
1.4. <i>Cultuur als een begrip met vele ladingen</i>	31

2. <i>De interculturele relatie als een vehikel voor groei</i>	32
2.1. Wortels voor groei: uitdagingen.....	32
2.2. Aan de slag: <i>agentic/active cultural (de)construction</i>	32
2.3. Vaardigheden	33
2.4. Nieuwe perspectieven en breder bewustzijn.....	33
2.5. Verrijking: kleur in het leven	34
3. <i>'Culturele' onderhandelingsprocessen en krachtbronnen</i>	34
3.1. Intern.....	35
3.2. Extern	37
4. <i>Stressbronnen</i>	38
4.1. Taalbarrière	38
4.2. Vooroordelen, discriminatie en racisme	40
4.3. Afstand ten opzichte van informeel netwerk.....	42
5. <i>Ervaringen met het formeel netwerk: wensen en noden</i>	42
5.1. Beluisterd en serieus genomen worden.....	42
5.2. Ruimte om te tonen wie je bent	44
5.3. Basiskennis bij de eerste lijn.....	44
5.4. Van 'Stuck in the past' naar het heden: oog voor diversiteit	45
5.5. Spontaan meedenken	46
5.6. Meertaligheid	46
6. <i>Opvoeding van kinderen: nadruk op agentic bicultural identity integration</i>	47
Discussie	48
1. <i>Onderzoeksresultaten:</i>	48
1.1. Wat is de betekenis van cultuur(verschillen) in interculturele relaties?	48
1.2. Welke strategieën hanteren interculturele koppels om met hun cultuur(verschillen) om te gaan?	50
1.3. Hoe ervaren koppels hun contacten met hun (in)formeel netwerk?.....	51
2. <i>Implicaties voor onderzoek, beleid en praktijk</i>	53
3. <i>Methodologische beperkingen</i>	55
Conclusie	56
Referentielijst	57
Bijlagen:	63
<i>Bijlage 1: Interviewleidraad</i>	63

Bijlage 2: Informatiebrief en informed consent.....67

LITERATUURSTUDIE

1. Wat is cultuur en wat zijn interculturele koppels?

In het kader van deze masterscriptie wordt er vertrokken vanuit een definitie van cultuur die Bracke en collega's (2018) naar voor schuiven:

Cultuur organiseert het lichamelijke functioneren van de mens. Cultuur geeft dus vorm aan het menselijke handelen. Cultuur ontstaat als antwoord op de overlevingseisen die fysische omgevingen stellen aan menselijke samenleving. Cultuur wordt overgedragen via leerprocessen. Centraal hierbij staat het gebruik van symbolen en taal. Hoewel bepaalde culturele patronen kunnen verdwijnen, wordt cultuur – in tegenstelling tot de natuur – gekenmerkt door accumulatie. (Bracke et al., 2018, p.42)

Cultuur bestaat volgens Bracke en collega's (2018) uit de onderdelen gedeelde denkbeelden, waarden en normen, en materiële cultuur. De eerste component – gedeelde denkbeelden – wordt gezien als de essentie van cultuur en omvat overtuigingen en betekenissen. Dit gaat over vanzelfsprekende gedeelde zienswijzen waar groepsleden zich niet altijd bewust van zijn. De tweede component – waarden en normen – vloeit voort uit de existentiële en empirische kennis die onderdelen zijn van de eerste component. Waarden bevatten een onderlinge hiërarchie en het zijn groepsopvattingen over wat wenselijk is. Normen zijn regels, gedragsstandaarden of voorschriften. De derde component – materiële cultuur – omvat alles dat gecreëerd wordt door mensen om hun overlevingskansen te vergroten. Aanvankelijk bestond de materiële cultuur vooral uit gebruikersvoorwerpen, maar hoe langer hoe meer evolueerde dit tot expressievormen (Bracke et al., 2018).

Een belangrijke aanvulling hierop is dat de concepten 'ras' en 'cultuur', sociale constructen zijn en dus geen intrinsieke betekenis in zich dragen. De betekenis van deze concepten krijgt pas vorm doorheen sociale interacties en is onderhevig aan evoluties (Seshadri & Knudson-Martin, 2013). Dit impliceert dat het omgaan met culturele verschillen een complex proces is dat afhankelijk van tijd, plaats, context en interpersoonlijke contacten op verschillende manieren onderhandeld wordt en vorm krijgt (Seshadri & Knudson-Martin, 2013). Dit cultuurconcept past binnen de verschuiving die binnen het studiedomein van de antropologie plaatsvond waarbij cultuur niet langer als een statisch, maar eerder als een dynamisch en flexibel concept wordt opgevat binnen een intersubjectieve praktijk (Erickson, 2002). In deze visie wordt cultuur niet gezien als een consistent geheel wat gedeeld en overgedragen wordt door de leden van de groep maar als iets wat vorm krijgt tijdens interpersoonlijke interacties (Geertz, 1973).

Hierbij ontwikkelt aandacht voor het proces van creolisering of het ontstaan van mix-culturen in interculturele relaties: individuen navigeren tussen verschillende culturele identiteiten en alterneren tussen culturele kaders en gedragsrepertoires. Vanuit een dynamisch cultuurconcept verschuift dus de nadruk van monoculturaliteit naar de meervoudige, flexibele culturele identificatie van individuen, waarbij de situationele impact van cultuur op gedrag benadrukt wordt: het individu ontleent gedrag en betekenis aan culturele systemen wanneer deze toegankelijk en relevant zijn binnen bepaalde context. (De Haene & Derluyn, 2015, p.149).

Naast duidelijkheid over het begrip cultuur, is er ook een operationalisering vereist van wat er in de context van deze masterproef begrepen wordt onder de term 'interculturele koppels'. Volgens Uhlich en collega's (2022) zijn er veel studies die de termen cultuur, ras en etniciteit niet duidelijk definiëren en uitgaan van hoe participanten zichzelf identificeren. In de context van deze masterproef hanteren we de definitie die deze auteurs zelf naar voor schuiven: *“we define couples with DISC [different sociocultural backgrounds] broadly as unions composed of partners who identify, or are identified, as having a cultural, racial, or ethnic background that differs from the partner's cultural, racial, or ethnic background.”* (Uhlich et al., 2022, p.122). Deze eerder brede definitie heeft als voordeel dat de studie inclusiever is, makkelijker te veralgemenen is en meer ruimte laat voor conceptuele ambiguïteit (Su, 2023). Het nadeel is echter dat de populatie dan minder makkelijk te operationaliseren is (Su, 2023).

2. Multiculturaliteit in Vlaanderen: een superdiverse samenleving

België, en Vlaanderen als onderdeel daarvan, is vandaag net zoals veel andere West-Europese landen een immigratiesamenleving. Het startschot hiervoor werd gegeven in de jaren 1950 en '60 met de georganiseerde gastarbeid en de daarmee gepaard gaande vervolgmigratie en gezinsherenigingen (Geldof et al., 2022). Ook de komst van vluchtelingen, het proces van globalisering en de uitbreiding van de Europese Unie zorgden voor een grotere diversiteit in de bevolking (Geldof et al., 2022). Deze 'superdiversiteit' wordt door Vertovec (2010) als volgt omschreven:

Super-diversity is a term intended to capture a level and kind of complexity surpassing anything many migrant-receiving countries have previously experienced. Immigrant super-diversity is distinguished by a dynamic interplay of variables, including their country of origin (comprising a variety of possible subset traits such as ethnicity, language[s], religious tradition, regional and local identities, cultural values and

practices), their migration channel (often related to highly gendered flows, specific social networks and particular labour market niches), and their legal status (including myriad categories determining a hierarchy of entitlements and restrictions). (Vertovec, 2010, p.87)

Als gevolg van de superdiverse samenleving, worden gezinnen steeds diverser. In het Vlaamse Gewest had in 2016, 20,5% van de bevolking een buitenlandse herkomst (Noppe et al., 2018). In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest lag dit cijfer op 70% en in het Waalse gewest op ruim 30% (Noppe et al., 2018). In deze cijfers werden de volgende personen meegerekend: personen met een huidige buitenlandse nationaliteit, Belgen met een buitenlandse geboortenationaliteit en personen met een Belgische geboortenationaliteit die minstens één ouder hebben met een buitenlandse geboortenationaliteit (Noppe et al., 2018). Er is zowel een toename aan gezinnen waarin beide partners een migratieachtergrond hebben, als een toename in het aantal gezinnen waarbij één van de partners een migratieachtergrond heeft. Steeds meer gezinnen leven dus bij wijze van spreken transnationaal, over (taal)grenzen heen (Geldof et al., 2022). Volgens Geldof en collega's (2022) vallen gezinsdynamieken en -patronen dan ook vaak niet (helemaal) samen met wat traditioneel vaak gezien wordt als klassieke westerse gezinspatronen en culturen.

Afgelopen decennia is er een daling merkbaar van het aantal Belgisch/Belgische gehuwde, feitelijk samenwonende- of wettelijk samenwonende koppels (dit gaat zowel over koppels met kinderen als koppels zonder kinderen) (Geldof et al., 2022). In 2000 ging dit over 80,8% en in 2021 nog over 65,5%. Daarmee samenhangend is er gedurende de afgelopen twintig jaar een toename van koppels met een Belgische/niet-Belgische herkomstnationaliteit: van 10,3% in 2000 naar 15,3% in 2021. Koppels waarbij beide partners een niet-Belgische herkomstnationaliteit hebben, vertonen een grotere stijging: meer dan een verdubbeling van 8,9% in 2000 naar 19,2% in 2021 (Geldof et al., 2022).

Cijfers uit 2021 tonen aan dat de superdiversiteit bij koppels in België demografisch gezien ongelijk verspreid is. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben 19,9% van de koppels beide de Belgische herkomstnationaliteit tegenover 75,4% in Vlaanderen (Geldof et al., 2022).

Ondanks deze demografische realiteit, begon rond de eeuwwisseling het geloof in de multiculturele samenleving af te kalven: er werden hoe langer hoe meer vraagtekens gesteld bij de effectiviteit en waarde van multicultureel beleid. Het respect en de tolerantie ten opzichte van minderheden leek op zijn einde te komen (Geldof et al., 2022; Vertovec, 2010). Persistierende discriminatie en racisme in combinatie met de voortdurende ongelijkheid en

segregatie tussen etnische minderheden en de meerderheidsgroep enerzijds, en de opkomst van extreem rechts, populistische politici en anti-immigratie partijen anderzijds werden hiervoor als bewijs gezien (Vertovec, 2010). Omwille van meerdere redenen wordt multiculturalisme vandaag de dag bekeken als een beleid dat het terugtrekken in fysiek gesegregeerde minderheidsgemeenschappen legitimeert (Vertovec, 2010). Op die manier werd de term hoe langer hoe meer geassocieerd met processen van sociale desintegratie. Het antwoord dat hierop volgde vanuit het beleid is het zogenaamde post-multiculturalisme dat gekenmerkt wordt door een reeks corrigerende maatregelen met als doel om de samenhang binnen de gemeenschap te verbeteren, een sterkere nationale identiteit te creëren en verplichte integratie van immigranten in te voeren. Concreet gaat het hierbij bijvoorbeeld over strengere taalvereisten (Vertovec, 2010). Ondanks de nadruk die in dit beleid gelegd wordt op conformiteit, cohesie, nationale identiteit en dominante culturele waarden, wordt vrijwel in alle contexten ook de betekenis en waarde van diversiteit onder de aandacht gebracht en institutioneel verankerd, zowel in de publieke sector als in het bedrijfsleven (Vertovec, 2010). *“In this way, post-multiculturalist policies and discourse seek to have it both ways: a strong common identity and values coupled with the recognition of cultural differences (alongside differences based on gender, sexuality, age and disability)”* (Vertovec, 2010, p.91). In België krijgt dit beleid concreet vorm via het inburgeringstraject, wat bedoeld is voor nieuwkomers vanaf achttien jaar met een wettig verblijf (Vlaanderen, z.d.). Het traject bestaat uit de volgende vier onderdelen: maatschappelijke oriëntatie, Nederlands als verbindende taal, inschrijving bij VDAB en participatie- en netwerktraject (Vlaanderen, z.d.). Voor alle personen die tot de doelgroep behoren, is inburgering een recht. Voor bepaalde inburgeraars is dit echter een plicht (Vlaanderen, z.d.).

3. Relatietevredenheid bij interculturele relaties: onenigheid in de literatuur

Ondanks het stijgende aantal interculturele romantische relaties wereldwijd, is er een gebrek aan empirische kennis over interculturele koppels (Fonseca et al., 2020). Daarnaast blijkt ook dat onderzoeksresultaten elkaar tegenspreken. Een deel van de bestaande studies geeft aan dat interculturele koppels een hoger risico lopen op het ervaren van onder meer conflict, spanning, stress, ontevredenheid, langdurende relationele instabiliteit, en scheiding in vergelijking met *same-race* koppels (Fonseca et al., 2020; Geldof et al., 2022; Leung, 2021). Dit vermoedelijk omwille van stressoren die specifiek zijn voor interculturele relaties zoals bijvoorbeeld sociale afkeuring (cfr. infra) (Leung, 2021; Su, 2023; Uhlich et al., 2022). Uit cijfers van Geldof en collega's (2022) blijkt dat het aantal scheidingen bij gemengde huwelijken in Vlaanderen hoger ligt dan bij niet gemengde huwelijken: *“In 2020 maken Belgisch/niet-Belgische koppels 12,4% van de gehuwden uit, terwijl 20,7% van de echtscheidingen*

betrekking hebben op Belgisch/niet-Belgische koppels” (Geldof et al., 2022, p.50). Ook bij koppels waarvan beide partners een verschillende, niet-Belgische herkomstnationaliteit hebben, ligt het aantal scheidingen in verhouding hoger: in 2020 maakten ze 4,2% van het aantal gehuwden uit en 7,5% van het aantal scheidingen (Geldof et al., 2022).

Andere studies spreken dit tegen en geven aan dat er geen verschillen zijn betreffende relatietevredenheid (Troy et al., 2006; Uhlich et al., 2022). Uhlich en collega's (2022) vonden in hun meta-analyse bijvoorbeeld geen evidentie voor het feit dat koppels met een verschillende socioculturele achtergrond minder tevredenheid zouden ervaren. Ook Troy en collega's (2006) onderzochten de verschillen tussen *interracial* en *intrasacial* koppels betreffende relatietevredenheid, patronen van conflict en gehechtheidsstijl. Hun onderzoeksbevindingen staan in contrast met de hypothese dat koppels in interculturele relaties minder tevredenheid en toewijding vertonen en dat er een grotere intensiteit aan conflict is (Troy et al., 2006). Verder vonden Troy en collega's (2006) geen evidentie voor de hypothese dat *interracial* relaties meer moeite zouden hebben met het omgaan met conflicten (als gevolg van negatieve omgevings- en maatschappelijke invloeden) en daardoor meer nood zouden hebben aan specifieke coping strategieën. *Interracial* koppels hadden vergelijkbare niveaus van relationele effectiviteit en maakten even vaak gebruik van coping strategieën als *intrasaciale* koppels (Troy et al., 2006).

Een derde perspectief op relatietevredenheid bij interculturele koppels problematiseert de focus van het wetenschappelijk onderzoek door te stellen dat deze te eenzijdig is (Cerchiaro, 2022; Fonseca et al., 2020; Seshadri & Knudson-Martin, 2013; Su, 2023; West et al., 2017). West en collega's (2022) geven aan dat er in onderzoek, naast brede documentatie van obstakels en uitdagingen, heel weinig aandacht wordt besteed aan faciliterende factoren die bijdragen aan de relatie van een intercultureel koppel. Naast uitdagingen, bieden culturele verschillen namelijk ook kansen voor *“self-expansion- personal growth via new perspectives, knowledge, and identities”* (West et al., 2022, p.1). Hierbij gaat het niet alleen over het bijleren over anderen culturen: interculturele relaties kunnen ook bijdragen aan een groter bewustzijn van de eigen cultuur en de invloed daarvan op de identiteit en ervaringen (West et al., 2022). *“At their best, intercultural romantic relationships can give a person fresh eyes through which to see the world- more complexly, more flexibly and, hopefully, more compassionately”* (West et al., 2022, p.16). Ook Su (2023) stelt de hypothese dat er naast externe en interne stressfactoren ook externe en interne krachtbronnen en factoren van veerkracht moeten bestaan (Su, 2023).

4. Coping: strategieën bij het omgaan met cultuur(verschillen)

Betreffende de vraag hoe interculturele koppels met hun cultuur(verschillen) omgaan en welke strategieën ze daarvoor gebruiken bestaat er uiteenlopend onderzoek met een even uiteenlopend scala aan terminologieën (Boratav et al., 2021; Fonseca et al., 2020; Killian, 2012; Nguyen & Benet-Martínez, 2013; Seshadri & Knudson-Martin, 2013; West et al., 2017). In de context van deze literatuurstudie is het dan ook niet mogelijk om een exhaustief overzicht te bieden van alle in de literatuur geïdentificeerde biculturele en monoculturele strategieën. Waar er wel consensus over lijkt te bestaan, is dat biculturalisme of het delen van cultuur (vergeleken met identificatie met slechts één cultuur) een goede strategie is voor veel interculturele koppels (Boratav et al., 2021; Cerchiaro, 2022; Nguyen & Benet-Martínez, 2013; Seshadri & Knudson-Martin, 2013; West et al., 2022). Deze bevindingen die het belang van het creëren van gezamenlijk gedeelde ervaringen voor interculturele koppels aantonen, staan in contrast met de hypothese dat interculturele relaties uitsluitend gevolgen zijn van processen van secularisatie of bekering (Cerchiaro, 2022) en dat biculturele individuen “marginaal” zouden zijn, klem tussen twee werelden (Nguyen & Benet-Martínez, 2013).

Resultaten van de meta-analyse van Nguyen en collega's (2013) tonen aan dat er een significante, sterke, positieve correlatie is tussen biculturalisme (hoge oriëntatie op dominante- en overgeërfde cultuur) en psychologische en socioculturele aanpassing. Het verband tussen biculturalisme en aanpassing is significant sterker dan de associatie tussen identificatie met slechts een van beide culturen (dominante of overgeërfde) en aanpassing (Nguyen & Benet-Martínez, 2013). Voorzichtigheid is volgens de auteurs wel aangewezen bij het interpreteren van dit verband. Er is namelijk geen evidentie voor causaliteit: het zou evengoed kunnen dat betere aanpassing leidt tot biculturalisme of dat er sprake is van *confounding* en dat beide variabelen verklaard kunnen worden door een derde variabele zoals bijvoorbeeld de attitudes van de dominante groep ten aanzien van acculturatie (Nguyen & Benet-Martínez, 2013).

Uit onderzoek blijkt dat partners bij het streven naar het behoud van een religieuze dimensie, een nieuw evenwicht kunnen bereiken dat bestaat uit een soort herconfiguratie van de religieuze identiteiten van beide partners (Cerchiaro, 2019). Boratav en collega's (2021) concludeerden dat ook al hadden koppels culturele verschillen betreffende sociale en familiale structuren, de gelijkenissen die hen samenhielden toch steeds benadrukt werden. In lijn met West en collega's (2022) vonden zij dat begripsvolle en empathische communicatie, koppels hielp om culturele verschillen te overkomen (Boratav et al., 2021). Fonseca en collega's (2020) vonden dat adequaat reageren op conflicten beter gaat wanneer partners op elkaar lijken in hoe zij emoties waarnemen en uitdrukken.

Het werk van West en collega's (2022) levert kwantitatieve evidentie op voor de voordelen, zowel op intra- als interpersoonlijk niveau, van het delen van cultuur in interculturele relaties. Hoewel het praten over culturele verschillen uitdagend kan zijn, kunnen zo'n gesprekken koppels in staat stellen om verschillen te onderhandelen en kunnen dit kansen zijn tot zowel relationele als culturele zelfverruiming, wat op zijn beurt dan ook weer gecorreleerd is met de kwaliteit van de relatie en de manieren

Table 1. Descriptions of Bicultural Negotiation Processes and Predictions by Domain.

Bicultural negotiation processes	Description of process	Domain of prediction		
		Self	Motivation	Cognition
Hybridizing	Synthesizing preexisting cultures into a new and distinct form by actively combining elements of both cultures into a single end product	Increase ability to self-expand	Preference for novelty and greater self-expansion motivation	Increase use of hybrid categories in social information processing
Integrating	Forming connections between cultures by recognizing similarities and reconciling differences, thereby linking the cultures while still retaining their original forms	Increase complexity of self-concept and social identities	More abstract (vs. concrete) goals	Increase wise reasoning
Frame switching	Activating one of the two cultural systems in response to cultural context	Increase self-concept flexibility and separation of social identities	Increase personal need for structure	Increase context sensitivity

Figuur 1: Noot. Overgenomen uit: West, A. L., Zhang, R., Yampolsky, M., & Sasaki, J. Y. (2017). *More Than the Sum of Its Parts: A Transformative Theory of Biculturalism*. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(7), 963-990. <https://doi.org/10.1177/0022022117709533>

waarop partners zichzelf begrijpen (West et al., 2022). West en collega's onderscheiden de volgende biculturele onderhandelingsprocessen: *hybridizing*, *integrating*, en *frame switching* (cfr. Figuur 1) (West et al., 2017).

Dat biculturalisme een strategie is die blijkt te werken, houdt niet in dat monoculturele strategieën of andere niet kunnen werken. Seshadri en Knudson-Martin (2013), vonden in hun studie naar hoe *interracial* en *intercultural* koppels omgaan met verschillen, dat er vier mogelijke organisatiestructuren zijn: *integrated*, *co-existing*, *singularly assimilated* en *unresolved*. Koppels blijken niet in slechts één categorie ingepast te kunnen worden, de categorieën tonen aan dat er diverse mogelijke strategieën zijn die kunnen werken (Seshadri & Knudson-Martin, 2013). Naast de verschillende relatiestructuren, rapporteerden Seshadri en Knudson-Martin (2013) ook vier belangrijke strategieën die koppels dagelijks gebruiken om culturele of raciale verschillen te hanteren: (a) *Creating a We*, (b) *Framing Differences*, (c) *Emotional Maintenance*, en (d) *Positioning themselves with family and societal contexts* (Seshadri & Knudson-Martin, 2013). Sommige *interracial* koppels lijken met verschillen in hun relatie zoals ras, gender en socio-economische status om te gaan door deze te omzeilen. Voor deze koppels zijn het vooral betekenisvolle gezamenlijke gebeurtenissen en mijlpalen die hun identiteit (be)vestigen en geen uitgebreide en expliciete onderhandelingen over verschillen en/of unieke kwaliteiten van de partner (Killian, 2012).

5. Zooming out en het belang van theoretische kaders: van acculturatie en additieve theorie naar intersectionaliteit en de transformatieve theorie van biculturalisme

Zoals hierboven geschetst werd, zorgt de globalisering voor een toenemende heterogeniteit in samenlevingen. Verschillende auteurs geven aan dat een uitsluitende focus op culturele praktijken, waarden en identificaties bij het bestuderen van interculturaliteit vandaag niet langer houdbaar is omdat het geen recht kan doen aan de veelheid factoren die deel uitmaken van de ervaringen van multi-etnische, gemigreerde of transnationale families (Benkirane & Doucerain, 2022; Chen et al., 2008; Childs et al., 2021; Schwartz et al., 2010; Trask, 2013; West et al., 2017). Daarom wordt er hieronder een korte schets gegeven van recente verschuivingen in het onderzoeksdomein.

5.1. Acculturatie en de additieve theorie

De onderzoekstraditie met betrekking tot interculturele koppels conceptualiseerde biculturele personen steeds volgens de traditionele 'additieve theorie' (West et al., 2017). Deze vroege modellen van culturele identificatie komen voort uit acculturatie onderzoek en kenmerkend hiervoor is de focus op de cumulatieve invloed van elke cultuur op de eigenschappen en ervaringen van biculturele koppels (West et al., 2017). Volgens Berry zijn er vier manieren van betrokkenheid in interculturele relaties binnen een cultureel plurale samenleving: integratie, assimilatie, separatie en marginalisering. Deze situeren zich langs twee assen: ten eerste de mate waarin een individu prefereert om zijn/haar eigen cultuur te behouden en ten tweede de mate waarin een individu ervoor kiest om contact te leggen en te participeren in de bredere samenleving met andere etnisch-culturele groepen (Berry, 2011). Volgens dit model is er sprake van assimilatie wanneer individuen hun cultuur van herkomst niet wensen te behouden en in dagelijkse interactie treden met andere culturen. In het omgekeerde geval is er sprake van separatie. Integratie, ten derde, is de situatie waarbij individuen dagelijks in contact treden met andere groepen, maar gelijktijdig hun cultuur van herkomst blijven koesteren. Een laatste strategie, waarbij individuen geen contact onderhouden met andere groepen en ook niet vasthouden aan een cultuur van herkomst, wordt marginalisering genoemd (Berry, 2011).

5.2. Transformatieve theorie van biculturalisme

Het concept biculturalisme is zoals reeds geschetst een van de vier manieren waarop acculturatie kan plaatsvinden en hierbij oriënteert een individu zich op gedragingen, waarden en identiteiten toebehorend aan beide culturen (door Berry (2011) 'integratie' genoemd) (Nguyen & Benet-Martínez, 2013). Dit kan echter op verschillende manieren gebeuren waardoor we bij biculturele individuen eigenlijk moeten spreken over een heterogene groep (Nguyen & Benet-Martínez, 2013). Doordat de *agency* van biculturele personen in het

engageren met hun culturen binnen de hierboven geschetste additieve theorie mogelijks over het hoofd gezien wordt (West et al., 2017) en door andere beperkingen van het model zoals bijvoorbeeld dat culturele identiteiten als onafhankelijk van elkaar worden gezien en dat bepaalde complexiteiten van culturele identificatie in dit model geen plaats krijgen (Rudmin, 2003), stellen West en collega's (2017) de transformatieve theorie van biculturalisme voor die focust op hoe biculturele individuen op een actieve manier hun cultuur(veranderingen) onderhandelen. Dit verandert hen namelijk op manieren die de aparte invloeden van beide culturen overstijgen (West et al., 2017). De transformatieve theorie van biculturalisme stelt – in tegenstelling tot de additieve theorie – dat biculturele eigenschappen en ervaringen niet alleen een gevolg zijn van de directe invloeden van de culturen, maar ook van de processen die gebruikt worden bij het onderhandelen van culturen (West et al., 2017). De transformatieve theorie van biculturalisme vestigt de aandacht op het feit dat biculturele personen unieke ervaringen hebben afhankelijk van de manieren waarop zij met hun culturen omgaan. Veralgemenende vergelijkingen tussen monoculturelen en biculturelen houden volgens deze theorie dus geen steek gezien de grote heterogeniteit die aanwezig is onder bijvoorbeeld alleen al de groep biculturele personen (West et al., 2017). Een belangrijk concept binnen de transformatieve theorie van biculturalisme, is *bicultural identity integration* (BII), gedefinieerd als hoe biculturele personen vinden dat hun twee culturele identiteiten zich tot elkaar verhouden. Personen met een hoge BII zien hun culturele identiteiten als verenigbaar en overlappend, terwijl personen met een lage BII hun culturele identiteiten als apart en conflicterend ervaren (Benet-Martínez & Haritatos, 2005).

5.3. Intersectionaliteit en globalisering

Een derde theoretisch kader is het intersectioneel denken. Door oog te hebben voor intersectionaliteit is het de bedoeling dat diversiteit een plaats kan krijgen in deze masterproef en dat systemische en institutionele barrières die individuen beperken of sturen in hun culturele onderhandelingsprocessen geadresseerd kunnen worden (Benkirane & Doucerain, 2022). Het intersectioneel denken werd in 1989 door Kimberlé Crenshaw geïntroduceerd als analytisch en conceptueel kader om tot een beter begrip te komen van hoe aspecten van sociale en politieke identiteiten van individuen in combinatie kunnen leiden tot verschillende vormen van discriminatie of privilege (Benkirane & Doucerain, 2022). Door het intersectioneel denken te betrekken in deze masterproef kan er een tegengewicht geboden worden aan de conceptualisering van acculturatie waarbij de uitkomsten gezien worden als louter het gevolg van individuele keuzes (Schwartz et al., 2010) en is er aandacht voor de sociale en culturele factoren die het acculturatieproces beïnvloeden (Benkirane & Doucerain, 2022). Benkirane en Doucerin (2022) verwoorden het als volgt: “*To understand the acculturation experiences [...],*

it is imperative to consider not only their psychological dispositions but also the systemic and institutional barriers that disproportionately affect marginalized groups” (Benkirane & Doucerain, 2022, p.153). Ook Schwartz en collega's (2010) geven aan dat een eenzijdige focus op culturele praktijken, waarden en identificaties – zoals in het verleden werd gedaan – niet de veelheid aan factoren kan vatten die deel uitmaken van een goed begrip van de ervaringen van interculturele koppels en hun relatie ten opzichte van de bredere samenleving. De acculturatietheorie is volgens dezelfde auteurs onvoldoende in staat om de dynamiek en de vele invloeden te begrijpen die leiden tot complexe gezinsregelingen, identiteiten en etniciteiten (Schwartz et al., 2010).

More research is clearly needed to delineate the ways in which heritage-culture and receiving-culture practices, values, and identifications are interrelated and change in similar or different ways—as well as the ways in which these patterns differ on the basis of characteristics of the migrants themselves, the context in which they have settled, and the extent of discrimination and other stressors that they have experienced. (Schwartz et al., 2010, p.246).

Om inzicht te krijgen in de nuances die kenmerkend zijn voor relaties in de 21ste eeuw moet er gefocust worden op het kruispunt van culturele overtuigingen en praktijken en hoe hiermee wordt omgegaan (Trask, 2013). Een goed begrip van multiculturaliteit kan volgens Trask (2013) namelijk niet enkel gebaseerd zijn op de sociaal geconstrueerde en contextafhankelijke categorisering van ras of etniciteit. Uitgaan van het intersectioneel denken biedt inzicht in hoe globalisering verschillende domeinen van het gezinsleven beïnvloedt (Trask, 2013) en is cruciaal om te vermijden dat gezinservaringen geëssentialiseerd worden (Trask, 2018). De complexiteit van genderrelaties en de verdeling van werk en ouderschap in multi-etnische, migranten- en transnationale gezinnen toont bijvoorbeeld aan dat er een complexe wisselwerking bestaat tussen economie, migratie en genderconcepten, wat allemaal onderhandeld moet worden in interculturele gezinnen (Trask, 2013).

De onderzoeksbevindingen van Childs en collega's (2021) illustreren het werk van Trask (2013, 2018): uit diepte-interviews met 22 personen met een gemengde achtergrond en variërende raciale/etnische combinaties uit New York City, bleek dat families en gemeenschappen de manier beïnvloedden waarop jongvolwassenen hun eigen raciale en etnische identiteit zagen door hen soms te erkennen en soms te miskennen in bijvoorbeeld hun connectie met raciale en etnische identiteiten van hun ouders (Childs et al., 2021). Wat het betekent om ouders te hebben van een verschillende herkomst, hangt dus af van meerdere factoren zoals taal, religie, huidskleur, gender en klasse (Childs et al., 2021).

6. Naar een sociaal-pedagogisch perspectief: de rol van het (in)formeel netwerk

De in de internationale definitie vastgelegde doelstelling van het sociaal werk is het verhogen van welzijn en dit zowel op het niveau van individuen als de samenleving. Menselijke waardigheid en sociale rechtvaardigheid zijn hierbij kernbegrippen (De Bie, 2015). Een belangrijke focus is het blootleggen van de relatie tussen individuele en sociale ontplooiing. Binnen deze masterproef wordt er vertrokken vanuit de sociaalpedagogische visie die sterk aangestuurd wordt vanuit opvattingen over gemeenschapsvorming en samenlevingsopbouw (De Bie, 2015). Een belangrijke doelstelling van deze masterproef is om de verhouding van de koppels ten opzichte van zowel de formele als informele netwerken na te gaan. Met de formele netwerken worden dienstverlening, hulpverlening, voorzieningen en organisaties bedoeld. Met de informele netwerken verwijst deze masterproef naar het sociale netwerk (familie, vrienden, de buurt,...). In de reeds geschetste context van toenemende diversiteit (betreffende zowel herkomst als samenstelling van gezinnen), stellen Geldof en collega's (2022) de pertinente vraag of hier ook een nood aan aangepast beleid mee gepaard gaat. Het gezinsbeleid loopt vandaag namelijk achter op de realiteit waarbij de diversiteit aan gezinnen reeds een feit is (Geldof et al., 2022). Ook Nieuwenhuis en Van Lancker (2020) geven aan dat de groeiende diversifiëring aan gezinnen en gezinsrelaties, beleidsmakers maar ook onderzoekers uitdaagt om te komen tot vormen van gezinsbeleid die de steeds bredere waaier aan gezinnen en families ondersteunen. Dit onderzoek wil via het uitvoeren van diepte-interviews tegemoetkomen aan de nood aan bijkomende analyse (Geldof en collega's, 2022) door na te gaan hoe divers samengestelde gezinnen hun gezinsleven ervaren en of zij al dan niet andere noden hebben.

6.1. Formele netwerken

In westerse samenlevingen is er een groeiende aandacht voor interculturalisering van de zorg (De Haene & Derluyn, 2015). Dit gaat vanaf 1990 gepaard met een shift in de wetenschappelijke denkkaders waarbij er niet meer uitgegaan wordt van de universele validiteit van westerse constructen van ontwikkeling en opvoeding maar waarbij er aandacht komt voor de specifieke cultuur die in een particuliere opvoedingssituatie vormgeeft aan opvoedingspraktijken (De Haene & Derluyn, 2015). Deze beweging wordt de verschuiving van een deficiëntie- naar een differentiëmodel genoemd en dit houdt in dat opvoedingspraktijken of ontwikkelingsuitkomsten bij minderheidsgroepen die afwijken van de standaarden vooropgesteld door middenklasse-populaties niet meer begrepen worden als inadequaaf maar pas *“valide begrepen en beoordeeld kunnen worden vanuit de betekenisgeving en parameters die gelden binnen deze culturele context”* (De Haene & Derluyn, 2015, p. 147). Voor de sector van de hulpverlening is aandacht voor de dynamische en situationele aard van de culturele

identiteit van cliënten belangrijk: *“Dit betekent dat cliënten uit etnische minderheidsgroepen niet intrinsiek als vertegenwoordigers van hun culturele groep begrepen worden en dus niet geïdentificeerd met vaststaande kenmerken van de eigen culturele gemeenschap”* (De Haene & Derluyn, 2015, p.160). Naast het feit dat er aandacht moet zijn voor de rol van cultuur bij personen die gebruik maken van hulp- of dienstverlening, is aandacht voor de cultuur van professionele denkkaders en handelingswijzen ook belangrijk (De Haene & Derluyn, 2015). Perspectieven van sociale professionals, waarden en normen, diagnostische instrumenten en ongeschreven regels betreffende de professionele relatie zijn allemaal impliciet ingegeven door westerse opvattingen betreffende ontwikkeling en gedrag en kunnen op die manier dan ook verschillen van de lokale leefwereld van gebruikers (Guzder & Rousseau, 2010). Voortbouwend hierop wil deze masterproef nagaan in hoeverre hulp- en dienstverlening door interculturele koppels al dan niet ervaren wordt als een relationeel en interactief proces van intercultureel aan de slag gaan (De Haene & Derluyn, 2015): wordt het cultuurverschil geconceptualiseerd als gelegen in de cultuur van het koppel of verwijst het cultuurverschil evengoed naar de professional en diens achtergrond (De Haene & Derluyn, 2015)?

6.2. Informele netwerken

Uit onderzoek uitgevoerd in België, Frankrijk en Italië naar gemengde koppels waarvan de ene partner christelijk was en de andere moslim, blijkt dat de koppels sterke sociale grenzen ervaren. Moslimmannen, vooral zij met een lagere sociaal-economische status, ervaren vaker verzet bij hun schoonfamilie. De angst bij de meerderheidsgroep om “sociaal prestige” te verliezen toont aan dat sociale klasse en etnisch verschil een grotere rol spelen bij aanvang van relaties (Cerchiaro, 2022). Lehmler en Agnew (2006) onderzochten hoe het behoren tot een sociaal gedevalueerde relatie (marginalisatie), samenhangt met het functioneren van een hechte relatie. Sociale afkeuring was significant negatief gecorreleerd met relationeel engagement. Het feit dat gepercipieerde marginalisatie een significante voorspeller was van toewijding, is volgens de auteurs een aanwijzing dat percepties van marginalisatie inderdaad impact kunnen hebben op hoe mensen zich voelen in relatie tot hun partner (Lehmler & Agnew, 2006).

Volgens Yampolsky en collega's (2021), kan sociale marginalisering van interculturele relaties een onwelkome omgeving creëren. Deze sfeer kan geïnternaliseerd worden door koppels waardoor er gevoelens van verdeeldheid ontstaan wat kan leiden tot minder adaptieve identiteitsconfiguraties. In de studie van deze onderzoekers ging een laag gevoel van marginalisering dan ook gepaard met een betere integratie van hun koppel- en culturele identiteit. Personen die meer marginalisering of afkeuring ervaren, voelen zich vaker verdeeld

en losgekoppeld op identiteitsniveau. Dit kan zijn doordat ze hun culturele- en koppelidentiteit scheiden, of doordat ze zich gedwongen voelen om ertussen te kiezen. Het vermogen om koppel- en culturele identiteit te integreren wordt geassocieerd met een hogere relatiekwaliteit (Yampolsky et al., 2021). De mate van acceptatie van de familie modereert de connectie tussen constructieve/destructieve stijlen van conflicthantering en de relatietevredenheid, maar modereert niet de relatie tussen psychologisch welzijn en relatietevredenheid (Maffini et al., 2022). Psychologisch welzijn, strategieën voor het hanteren van conflict en acceptatie van de familie, verklaren 58% van de variantie in de mate van relatietevredenheid bij mensen in een interculturele relatie (Maffini et al., 2022).

Su (2023) geeft in zijn systematische onderzoekssynthese een overzicht van de uitdagingen en stressoren waarmee personen in interculturele relaties te maken krijgen. Deze worden opgedeeld in externe- en interne stressoren. De eerste categorie betreft stressbronnen die ontstaan buiten de relatie en die gaan over de interacties die het koppel heeft met familieleden, vrienden en andere leden van de samenleving. Concreet gaat het bijvoorbeeld over een gebrek aan sociale ondersteuning (bijvoorbeeld ten gevolge van afkeuring en afwijzing van familieleden), marginalisering (zoals bijvoorbeeld racisme en micro-agressies of andere gebaseerd op culturele achtergrond) en andere zoals beperkte middelen en het hebben van kinderen (Su, 2023). Ten tweede zijn er interne stressoren, diegene die hun oorsprong vinden in de relatie zelf en die zowel psychologische als gedragsmatige aspecten van interactie en communicatie beïnvloeden. Hierbij zijn er ten eerste diegene die relationeel van aard zijn: niet-gedeelde culturele waarden en praktijken, moeilijkheden in interpersoonlijke communicatie, en andere relationele factoren zoals bijvoorbeeld geweld, vermijding of jaloezie. De tweede soort interne stressoren zijn persoonlijk van aard en betreffen acculturatie en andere individuele factoren: depressie/gevoel van isolatie, een middelengerelateerd probleem of kwaadheid en agressie (Su, 2023). Veel van de uitdagingen en stressoren geïdentificeerd in deze studie zijn direct gelinkt aan het feit dat het een interculturele relatie betrof, andere zijn eerder algemeen van aard. Een belangrijke kanttekening die hier verder bij gemaakt dient te worden, is dat de uitdagingen en stressoren sterk variëren tussen verschillende groepen interculturele relaties (Su, 2023).

PROBLEEMSTELLING:

Het onderwerp van deze masterproef betreft interculturele romantische relaties in Vlaanderen. Meer specifiek worden er in dit onderzoek koppels bevraagd die tenminste één kind hebben. De focus ligt op het in kaart brengen van de relationele ervaringen van de ouders en dit in de eerste plaats als partners van elkaar en niet als opvoedingsfiguren. Het concept 'cultuur' wordt opgevat als een sociaal construct dat betekenis krijgt en evolueert doorheen sociale relaties afhankelijk van tijd, plaats, context en interpersoonlijke contacten (Seshadri & Knudson-Martin, 2013). Dit impliceert dat cultuur niet bekeken wordt als iets wat statisch is, maar als iets flexibel en dynamisch waarbij er aandacht is voor de actieve rol van het individu binnen intersubjectieve interacties (Erickson, 2002).

De komst van vluchtelingen, processen van globalisering en de uitbreiding van de Europese Unie hebben ervoor gezorgd dat er sprake is van een grotere diversiteit in Vlaanderen (Geldof et al., 2022). Dit gaat gepaard met een nood aan onderzoek (Fonseca et al., 2020; Geldof et al., 2022; Nieuwenhuis & Van Lancker, 2020) dat nagaat hoe divers samengestelde gezinnen hun gezinsleven ervaren, dat nagaat of zij al dan niet andere noden hebben (Geldof et al., 2022), dat een gezinsbeleid mogelijk maakt dat aansluit bij de noden van diverse gezinnen (Nieuwenhuis & Van Lancker, 2020) en dat bijdraagt aan de kennis van sociale professionals om hen op een adequate manier te kunnen ondersteunen (Fonseca et al., 2020). Naast het formele netwerk, worden via deze masterproef ook de ervaringen van koppels met informele netwerken in kaart gebracht. Onderzoek geeft namelijk aan dat interculturele koppels te maken krijgen met sociale stressoren (Cerchiaro, 2022; Lehmler & Agnew, 2006; Maffini et al., 2022; Su, 2023; Yampolsky et al., 2021) die een negatieve impact kunnen hebben op de relatie (Lehmler & Agnew, 2006; Maffini et al., 2022).

Hoewel het aantal interculturele relaties wereldwijd stijgt, is er in de literatuur een gebrek aan empirische kennis (Fonseca et al., 2020). Daarnaast spreken onderzoeksresultaten elkaar tegen: een deel van de bestaande studies geeft aan dat er in interculturele relaties een hoger risico is op negatieve uitkomsten zoals bijvoorbeeld echtscheidingen, spanning, stress, ontevredenheid en conflict (Fonseca et al., 2020; Geldof et al., 2022; Leung, 2021). Andere onderzoeken vinden hiervoor geen evidentie (Troy et al., 2006; Uhlich et al., 2022) en dan is er nog een derde onderzoekstraditie die de focus van voorgaande onderzoekstradities problematiseert en pleit voor onderzoek met een meer sterktegericht perspectief wat aandacht heeft voor unieke sterktes en krachtbronnen van interculturele relaties (Cerchiaro, 2022; Fonseca et al., 2020; Seshadri & Knudson-Martin, 2013; Su, 2023; West et al., 2017). Naast de vraag wat de mate van relatietevredenheid is bij interculturele koppels, bestaat er ook een

onderzoekstraditie naar de vraag hoe koppels omgaan met hun culturen/cultuurverschillen (Fonseca et al., 2020; Seshadri & Knudson-Martin, 2013; West et al., 2017). Deze masterproef wil bijdragen aan het onderzoeksdomein door na te gaan hoe interculturele koppels hun relatie ervaren en door het in kaart brengen van de krachtbronnen, steunbronnen en strategieën die koppels hanteren.

Binnen deze masterproef wordt er vertrokken vanuit de sociaal-pedagogische visie die aangestuurd wordt vanuit opvattingen over gemeenschapsvorming en samenlevingsopbouw, waarbij welzijn verhogen zowel op niveau van individuen als de samenleving, de centrale doelstelling is (De Bie, 2015). Menselijke waardigheid en sociale rechtvaardigheid staan hierbij centraal. In lijn met het sociaal-pedagogisch perspectief legt deze masterproef zich toe op het blootleggen van de relatie tussen individuele en sociale ontplooiing (De Bie, 2015). Om dit te doen worden er enkele ondersteunende interpretatiekaders gehanteerd.

Deze masterproef wenst, in lijn met Geldof en collega's (2022), de diversiteitslens maximaal in te zetten. Het kader van de superdiversiteit (Vertovec, 2010) is in die context een eerste theoretisch interpretatiekader. Een belangrijke beperking aan reeds bestaand onderzoek is namelijk dat interculturele relaties steeds gedefinieerd werden in termen van de categorieën ras en/of etniciteit (Fonseca et al., 2020), maar zonder het in rekening brengen van andere factoren zoals gender, sociaal-economische status (SES), opleiding en gezondheid (Geldof et al., 2022; Nguyen & Benet-Martínez, 2013) dragen deze niet expliciet bij aan een beter begrip van de elementen van cultuur die bijdragen aan gezonde relaties (Fonseca et al., 2020). Onder invloed van de globalisering, wordt culturele identificatie namelijk steeds diverser waardoor de kans groter wordt dat de categorieën ras en etniciteit niet samenhangen met de culturele overtuigingen/waarden/praktijken die we hier historisch aan toeschreven (Fonseca et al., 2020). Deze masterproef heeft bij het in kaart brengen van interculturele onderhandelingsprocessen zowel oog voor de factoren die niet aan cultuur toe te schrijven zijn (Geldof et al., 2022) als voor factoren die wel aan cultuur toegeschreven worden.

Daarnaast fungeert ook de transformatieve theorie van biculturalisme (West et al., 2017) als een richtinggevend raamwerk. Hierbij ligt de focus op de *agency* van biculturele individuen in hoe zij op een actieve manier hun cultuur(veranderingen) onderhandelen. De transformatieve theorie van biculturalisme gaat er namelijk vanuit dat biculturele eigenschappen zowel het gevolg zijn van de directe invloeden van culturen als van de processen die gebruikt worden bij het onderhandelen van culturen (West et al., 2017).

Een derde theoretisch interpretatiekader is dat van de intersectionaliteit. Het fungeert als een aanvulling op het superdiversiteitsdenken en binnen deze masterproef biedt het de mogelijkheid om de gevolgen van de intersecties tussen verschillende deelaspecten van identiteit in kaart te brengen. Het is een analytisch en conceptueel kader om tot een beter begrip te komen van hoe aspecten van sociale en politieke identiteiten in combinatie kunnen leiden tot verschillende vormen van discriminatie of privilege (Benkirane & Doucerain, 2022). Door het intersectioneel denken te betrekken in deze masterproef kan er een tegengewicht geboden worden aan de dominante bidimensionele conceptualisering van acculturatie waarbij de uitkomsten van acculturatieprocessen gezien worden als louter het gevolg van individuele keuzes (Schwartz et al., 2010). Naast de controle die individuen zelf uitoefenen, zijn er namelijk ook factoren uit de sociale en culturele context die het acculturatieproces kunnen beïnvloeden (Benkirane & Doucerain, 2022, 2022; Childs et al., 2021; Fonseca et al., 2020; Nguyen & Benet-Martínez, 2013; Trask, 2013).

Tussen de net genoemde theorieën lijkt er een contradictie te bestaan: de transformatieve theorie van biculturalisme legt een sterke nadruk op de *agency* van individuen bij het actief vormgeven van een eigen culturele identiteit (West et al., 2017) terwijl het intersectioneel denken in de context van interculturele relaties net benadrukt dat de omgeving beïnvloedt hoe individuen hun eigen identiteit (kunnen) zien/uiten (Benkirane & Doucerain, 2022; Childs et al., 2021). Ondanks deze schijnbare tegenstelling, vertrekt deze masterproef vanuit de overtuiging dat beide theorieën waardevolle aanvullingen zijn op elkaar. Door de integratie van beide theorieën wordt het mogelijk om zowel aandacht te hebben voor de *agency* van individuen alsook voor omgevingsfactoren die hun handelen beïnvloeden. Op die manier is het de bedoeling om zoveel mogelijk de complexiteit van de werkelijkheid in beeld te kunnen brengen.

Onderzoeksvragen:

Vanuit de geschetste context, kunnen de onderzoeksvragen geïntroduceerd worden:

1. Wat is de betekenis van cultuur(verschillen) in interculturele relaties?
2. Welke strategieën hanteren interculturele koppels om met hun cultuur(verschillen) om te gaan?
3. Hoe ervaren koppels hun contacten met het formele netwerk (dienst-, en hulpverlening, voorzieningen, organisaties,...) en het informele/sociale netwerk (vrienden, familie, buurt,...)?

METHODOLOGIE

1. Onderzoekopzet en onderzoeksdesign

Om de hierboven beschreven onderzoeksvragen te beantwoorden werd er gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode. Via semi-gestructureerde, ‘open-ended’ interviews werd er uitgebreide en diepgaande informatie verzameld over de ervaringen van de participanten (Howitt, 2014a).

2. Onderzoeksprocedure

2.1. Dataverzameling:

2.1.1. Interviewleidraad

Voorafgaand aan de data-verzameling werd er een interviewleidraad opgesteld (cfr. bijlage 1). Deze werd zo opgebouwd dat het aanzet tot het bieden van ‘open’ antwoorden en het bevat alle te bevragen onderwerpen in de vorm van richtvragen. Het interview bestond uit een eerste deel dat peilde naar algemene demografische informatie en daarna drie inhoudelijke thema’s rond de betekenis van cultuur, de strategieën om met cultuurverschillen om te gaan en de ervaringen met het (in)formeel netwerk. Voorafgaand aan de dataverzameling werd er een piloot-interview afgenomen. Hierin werd nagegaan of de vragen duidelijk geformuleerd waren, wat de duur van het interview was en of de leidraad de onderzoeker in staat stelt om de onderzoeksvragen zo goed als mogelijk te beantwoorden (Howitt, 2014a).

2.1.2. Kwalitatieve interviews

Kwalitatieve interviews lenen zich uitstekend voor het verzamelen van data betreffende ervaringen, gedachten en gevoelens en maken op die manier een interpretatieve fenomenologische analyse mogelijk (Howitt, 2014a). Zo kunnen de processen van betekenisgeving in kaart gebracht worden (Bogdan & Knopp Biklen, 2014). De subjectiviteit die hiermee gepaard gaat wordt in lijn met Howitt (2014a) niet gezien als een nadeel maar als een sterkte, aangezien het doel van deze masterproef is om verschillende mogelijke perspectieven op het onderwerp interculturele relaties te exploreren. *“In essence, ultimately interviews are about what the participants say about what they think and do rather than about what they actually think and do”* (Howitt, 2014a, p.159). Door de kwalitatieve aard van de masterproef werd de interviewleidraad gebruikt als een hulpmiddel veeleer dan als een rigide structuur die tijdens de bevraging gevolgd werd (Howitt, 2014a). Dit wil zeggen dat de interviewer een houding aannam als actieve luisteraar om vragen te stellen en aanwijzingen te geven zodat de participant zoveel mogelijk vrij en diepgaand op een flexibele manier de

vooraf gedefinieerde onderwerpen kon bespreken (Howitt, 2014a). Alle interviews werden mondeling en *live/offline* afgenomen. Eén interview moest wegens praktische omstandigheden net voor het einde onderbroken worden. De laatste vragen werden achteraf schriftelijk beantwoord.

2.1.3. Participanten

De te onderzoeken populatie van deze masterproef betreft koppels die zichzelf als intercultureel identificeren, in Vlaanderen wonen en tenminste één kind hebben. De keuze om enkel koppels te bevragen die kinderen hebben, komt voort uit het feit dat deze masterproef ook het contact met publieke voorzieningen en pedagogische instanties wil nagaan. Omwille van de onderzoeksdoeleinden waren er verder geen exclusiecriteria behalve taal (gezien het interview gebeurde in Nederlands of Engels). Voor de selectie van de participanten werd er gebruik gemaakt van *maximum variation sampling*, waarbij het doel is om een diverse steekproef te krijgen. Dit laat toe om binnen die diversiteit op zoek te gaan naar gedeelde patronen (Patterson, 2002, in Glesne, 2014). Dit impliceert dat de uiteindelijke steekproef heterogeen is op meerdere terreinen zoals herkomstland, religie, cultuur, gezinssamenstelling, aantal jaren in België, relatievorm...

Overzicht participanten (n=19)	
Gemiddelde leeftijd:	38 jaar
Gezinssamenstelling:	52,6% koppel met 1 kind 26,3% koppel met 2 kinderen 10,5% nieuw-samengestelde gezinnen met drie kinderen 5,3% nieuw-samengestelde gezinnen met vier kinderen 5,3% nieuw-samengestelde gezinnen met vijf kinderen
Religie:	26,3% christelijk geïnspireerd, 15,7% geen, 15,7% moslim, 10,5% atheïst, 5,3% boedhist, 5,3% bredere affiniteit, 5,3% spiritueel, 5,3% heks, 5,3% niet gelovig, 5,3% agnost
Herkomstland:	52,6% België, 21% Zuid-Amerika, 10,5% Europa (niet België), 5,3% Afrika, 5,3% Noord-Amerika, 5,3% Midden-Oosten
Herkomstland partner:	47,4% België, 26,3% Zuid-Amerika, 10,5% Europa (niet België), 10,5% Afrika, 5,3% Midden-Oosten
Gender:	68% vrouwelijk, 32% mannelijk

Mensen werden op meerdere manieren uitgenodigd om deel te nemen aan de masterproef. Ten eerste werd er een Facebook oproep gelanceerd en langs deze weg kwamen er twee

participanten met het onderzoek in contact. Ten tweede werden er flyers verspreid in drie verschillende organisaties: Amal Gent (agentschap integratie en inburgering), Steinerschool Brugge en *Running and More (Sports Medical Lab Brugge)*. Via de Steinerschool namen er twee participanten deel en via *Running and More* een participant. Uit het netwerk van de onderzoeker namen er drie participanten deel en via kennissen van personen uit het netwerk van de onderzoeker namen er acht participanten deel. Ten laatste was er ook sprake van *snowball sampling*: drie participanten namen deel op uitnodiging van personen die reeds een interview aflegden. In totaal werden er dus negentien participanten bevroegd, verdeeld over vijftien interviews. Dit impliceert dat er vier dubbelinterviews werden afgenomen. Bij de eerste contacten kregen participanten een flyer toegestuurd en een tekstje over de masterproef met als doel dat ze op een geïnformeerde manier zouden kunnen beslissen over een deelname. Tijdens deze fase werd er ook uitgebreid tijd genomen om eventuele vragen of onzekerheden te adresseren en af te stemmen met het oog op een aangenaam en veilig verloop van het interview.

2.1.4. Verloop van het interview

Het interview vond steeds plaats op een locatie die bepaald werd in overleg met de participant. Er werd zoveel als mogelijk gekozen voor een rustige ruimte die het toeliet om zich te concentreren en om een audio-opname te kunnen maken. Het interview werd ingeleid met een korte mondelinge toelichting van het onderzoek. Daarna werd er stilgestaan bij de *informed consent* (cfr. bijlage 2), waarna participanten de tijd kregen om het formulier rustig door te lezen en te ondertekenen. Er werd ook steeds ruimte gemaakt voor het stellen van eventuele vragen. Na afloop hiervan werd mits toestemming van de participant de audiorecorder ingeschakeld en kon het interview beginnen. De duurtijd van de interviews bedroeg tussen de 46 en 107 minuten. Tijdens het interview maakte de onderzoeker zo min mogelijk notities. Ten eerste omdat dit volgens Howitt (2014a) ervaren kan worden als meer formeel en het doel van de bevraging was om in een ongedwongen en veilige sfeer de onderwerpen te kunnen bespreken. Ten tweede vraagt het actieve luisteren en gelijktijdig interpreteren in combinatie met het formuleren van passende bijvragen een cognitieve inspanning van de onderzoeker (Howitt, 2014a). De reflectie werd gemaakt dat noteren dit proces in het gedrang zou kunnen brengen.

2.2. Data-analyse:

Om de verzamelde ruwe data te analyseren, werd er gebruik gemaakt van transcriptie. Hierbij wordt een audio opname omgezet naar geschreven taal (Howitt, 2014a). Bij de orthografische transcriptiemethode die zich uitsluitend focust op welke woorden gezegd worden en niet op

hoe deze gezegd worden, gaat er onvermijdelijk een deel van de niet-verbale communicatie verloren (Howitt, 2014a). Om aan dit potentiële verlies van waardevolle informatie tegemoet te komen, werd het transcript op sommige plaatsen aangevuld met symbolen uit het Jefferson transcriptiesysteem (Howitt, 2014a).

De data werd op inductieve wijze geanalyseerd (Bogdan & Knopp Biklen, 2014). Voor het destilleren van de onderzoeksresultaten werd er gebruik gemaakt van thematische analyse. Dit is een beschrijvende methode die het mogelijk maakt om een analyse te maken van de grote thema's die aan bod komen in de data (Howitt, 2014b). Dit gebeurt in drie stadia waartussen heen en weer bewogen kan worden: het transcriberen, de analyse en het identificeren van (sub)thema's (Howitt, 2014b). De thematische analyse zelf gebeurt volgens de zes stappen beschreven door Braun en Clarke (2006, in Howitt, 2014b): *data familiarisation*, *generating initial codes*, *searching for themes*, *reviewing themes*, *defining and naming themes*, *producing the report*. *Data familiarisation* gebeurde door zelf de interviews af te nemen, deze te transcriberen en de audiobestanden te herbeluisteren. *Generating initial codes* gebeurde met behulp van het softwareprogramma NVivo waarbij op basis van de eerste interviews een codeboom opgesteld werd die toegepast werd op de andere interviews en daarbij af en toe uitgebreid werd maar niet fundamenteel aangepast werd. Na het coderen van alle interviews werd de codeboom, die bestond uit hoofdthema's en subthema's op meerdere niveaus, in detail herbekeken om er een meer overzichtelijke structuur in aan te brengen. Dankzij het coderen konden er met behulp van de software, transversale thema's geabstraheerd worden die meerdere codes omvatten: *searching for themes*. Dit gebeurde in een cyclische heen- en weerbeweging tussen ruwe data, codes, thema's en literatuur om de gedefinieerde thema's te kunnen controleren op de mate van bruikbaarheid en accuraatheid om zoveel mogelijk data te beschrijven (*reviewing themes* en *defining and naming themes*).

3. Kwaliteitscriteria

3.1. Ethiek en deontologie

Ethiek in onderzoek betekent het vinden van een evenwicht tussen het doel om wetenschappelijke kennis te vergaren en het vrijwaren van de rechten van participanten en anderen in de samenleving (Neuman, 2014). Dit valt uiteen in procedurele ethiek, situationele ethiek en relationele ethiek (Mortelmans, 2020).

Procedurele ethiek gaat over de basisregels die van toepassing zijn op alle vormen van onderzoek (Mortelmans, 2020) en het omvat vier principes: geïnformeerde toestemming, vermijden van misleiding, geen schade toebrengen en privacy garanderen (Sales & Folkman,

2000). Aan de geïnformeerde toestemming werd er voldaan doordat er sprake was van vrijwillige deelname op basis van uitgebreide schriftelijke en mondelinge informatie door participanten die zelf tot het geven van toestemming in staat waren. Daarnaast werd met voorzichtigheid omgegaan met persoonsgegevens: audiobestanden werden op een veilige manier bewaard en in de transcripties werden persoonsnamen onherkenbaar gecodeerd. Aan deelname aan deze masterproef zijn geen negatieve neveneffecten bekend zoals emotionele of psychische schade. Respondenten waren steeds vrij in welke thema's ze al dan niet wensten te bespreken en hier werd op zorgzame wijze door de onderzoeker mee omgegaan. De dataverzameling gebeurde *face-to-face*, wat impliceert dat er geen risico was op misleiding.

Situationele ethiek omvat ethisch handelen in alle situaties waarbij onderzoekers beslissingen nemen die niet door de richtlijnen van de procedurele ethiek voorspeld of gestuurd kunnen worden (Mortelmans, 2020). Het gaat over onverwachte situaties die de onderzoeker voor een dilemma stellen (Mortelmans, 2020). De onderzoeker hield rekening met de drie basisprincipes van Guillemin & Gillam (2004): bewustzijn van de ethische dimensies van het dagelijks leven, gevoelig zijn voor 'ethisch belangrijke momenten' en kunnen reageren op dilemma's die zich stellen. Dit gebeurde door zowel voor, tijdens, als na de interviews sensitief te zijn voor en flexibel om te gaan met de ervaringen en noden van participanten door bijvoorbeeld pauzes in te lassen op het moment dat kinderen om de aandacht van de ouder vroegen.

Ten laatste is er nog de dimensie van de relationele ethiek wat de nadruk legt op het belang van een correcte, respectvolle en waardige relatie tussen onderzoeker en participant (Mortelmans, 2020). "Ethiek in deze visie wordt een bidirectioneel proces waarin antwoorden op problemen in dialoog tot stand komen en niet alleen liggen bij de onderzoeker alleen" (Mortelmans, 2020, p.153). Dit werd ingevuld door onder andere naar de setting van het interview toe sterk rekening te houden met de wensen en noden van de participant. Dit zowel praktisch naar locatie toe maar ook door bijvoorbeeld dubbelinterviews af te nemen wanneer participanten zich hier comfortabeler bij voelden. Daarnaast was de onderzoeker zowel voorafgaand als na afloop van het interview bereikbaar voor vragen of bedenkingen. De *informed consent* werd aan alle participanten ook in digitale versie bezorgd.

3.2. Betrouwbaarheid en validiteit: kwaliteitsmaatregelen

Binnen de kwalitatieve onderzoeksmethoden is kwaliteit een thema waarover hevige discussies bestaan met standpunten gaande van postmodernistisch tot het pleiten voor het rigoureuus doortrekken van de kwaliteitscriteria van kwantitatief onderzoek in kwalitatief onderzoek (Mortelmans, 2020). Vanuit deze zoektocht werd er door Guba en Lincoln (1985,

1989, in Mortelmans, 2020) een basisschema opgesteld met kwaliteitscriteria: geloofwaardigheid, overdraagbaarheid, afhankelijkheid, overtuigingskracht en authenticiteit (Mortelmans, 2020).

Geloofwaardigheid gaat over de afstemming tussen de sociaal geconstrueerde realiteit van de participanten en de vertaling die de onderzoeker hiervan maakt in het onderzoek (Mortelmans, 2020). Betreffende geloofwaardigheid werd in dit onderzoek gedaan aan theorietriangulatie: hiertoe werden de onderzochte fenomenen benaderd vanuit meerdere theoretische kaders en perspectieven. Daarnaast was er met dank aan de promotor sprake van *peer debriefing* met betrekking tot de gehanteerde onderzoeksmethode, de data-analyse en de wijze waarop er naar resultaten en implicaties gekeken wordt.

Representatieve generaliseerbaarheid werd met deze masterproef niet nagestreefd. Door '*thick description*', het bieden van een rijke en diepe beschrijving van de gegevens (Mortelmans, 2020) werd er wel gestreefd naar inferentiële generaliseerbaarheid (overdraagbaarheid van onderzoeksresultaten op vergelijkbare cases) (Mortelmans, 2020). De theoretische hypothesen die als resultaat uit deze masterproef naar voor komen zijn gelinkt aan reeds bestaande theorie en overstijgen ook de individuele casussen, op die manier is er sprake van theoretische generaliseerbaarheid (Mortelmans, 2020).

Afhankelijkheid of consistentie is vergelijkbaar met betrouwbaarheid in kwantitatief onderzoek (Mortelmans, 2020). Het reproduceren van onderzoeksresultaten is in kwalitatief onderzoek echter onzinnig gezien iedere studie uniek is op zich (Mortelmans, 2020). Binnen deze masterproef werd er in deze context gebruik gemaakt van *peer debriefing* met de promotor en was er sprake van reflectiviteit bij de onderzoeker ten aanzien van potentiële *bias* in de eigen denkwijze door onderzoeksresultaten te vergelijken met voorbeschouwingen (Mortelmans, 2020). De *peer debriefing* vond plaats door middel van mondeling en schriftelijk overleg en feedback met betrekking tot de gehanteerde theoretische kaders, de onderzoeksmethode, de data-analyse en het abstraheren richting conclusies. Hierbij konden hypothesen afgetoetst, nader bekeken en in vraag gesteld worden met behulp van andere perspectieven.

Met betrekking tot het criterium overtuigingskracht of neutraliteit, werd ervoor gekozen om de rol en persoonlijke achtergrond van de onderzoeker ten aanzien van het onderzoek en de aanpak van de dataverzameling te expliciteren (Mortelmans, 2020), cfr. infra. Daarnaast geeft de masterproef in lijn met de aanbevelingen van Mortelmans (2020) inzicht in het dataverzamelings- en analyseproces.

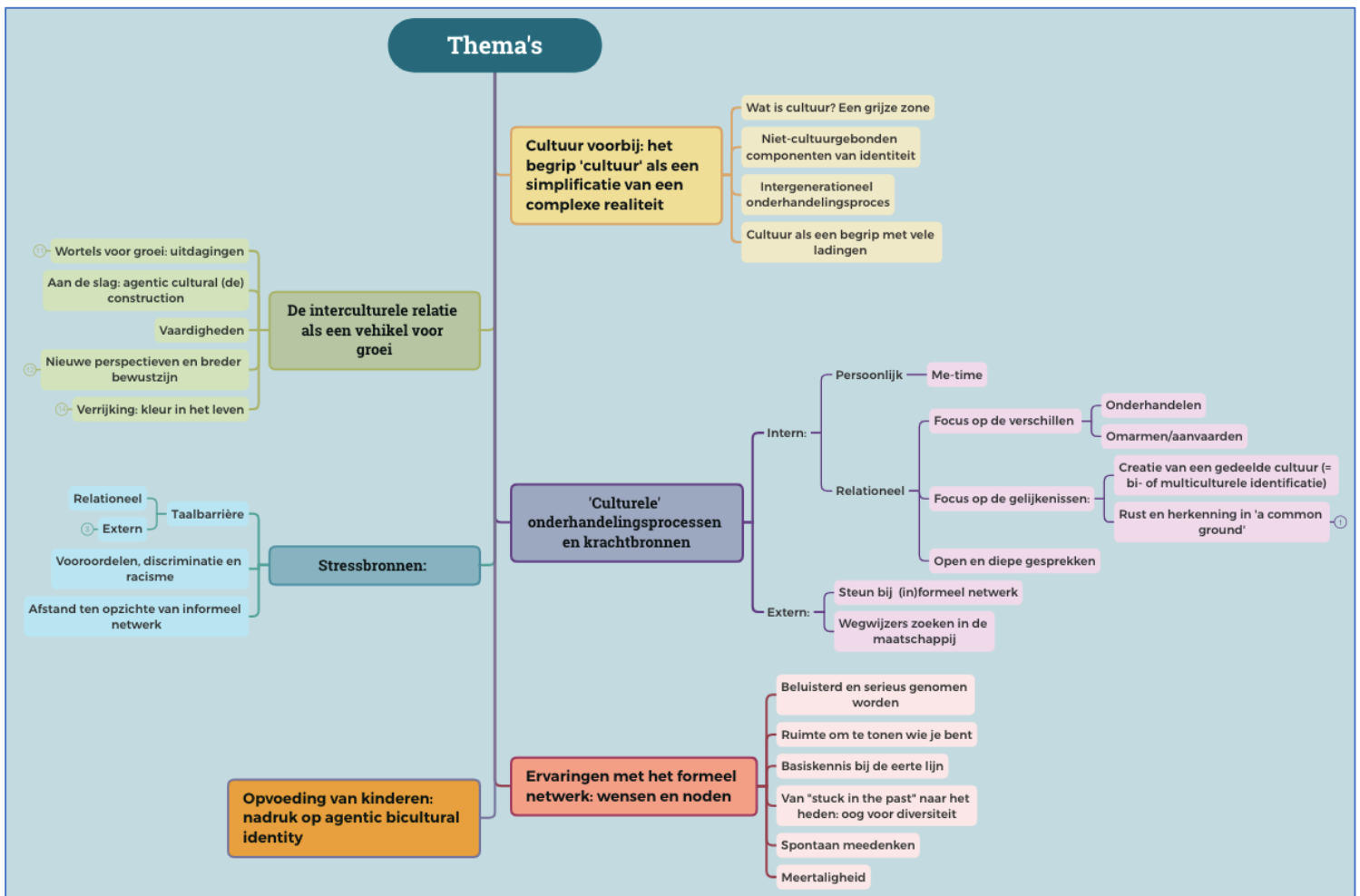
Het laatste kwaliteitscriterium – authenticiteit – gaat over de vraag of het onderzoek een toegevoegde waarde had voor de deelnemers, onderzoekers of voor de ruimere samenleving (Mortelmans, 2020). In de rapportage is er sprake van eerlijkheid (Mortelmans, 2020): verschillende constructies van de realiteit worden gerapporteerd. Met dank aan *thick description* werden ook ontologische en educatieve authenticiteit bereikt (Mortelmans, 2020): verschillende participanten gaven aan dat het een bijzondere ervaring was om zo diep op het onderwerp in te gaan en dat dit bij hen ook leidde tot nieuwe inzichten. Gezien deze masterproef geen actieonderzoek betreft en sociale verandering in dit kader geen finaliteit is, is er geen sprake van katalytische en tactische authenticiteit (Mortelmans, 2020).

3.3. Positionaliteit van de onderzoeker

De data voor deze masterproef werd steeds verzameld door dezelfde persoon, mezelf als 25-jarige vrouwelijke studente pedagogische wetenschappen. Tijdens het interviewen heb ik zoals Glesne (2014) beschrijft, meerdere rollen: die van onderzoeker maar ook die van student. Daarnaast neem ik, of ik het nu wil of niet, ook mijn persoonlijke identiteit mee. Mijn gender fungeerde voor bepaalde participanten als een drempel: één participant nam omwille van deze reden niet deel. Voor andere participanten was het feit dat ik een vrouw ben een facilitator om bepaalde onderwerpen net wel te kunnen bespreken. Daarnaast is het zo dat ik zelf gedurende acht jaar een interculturele relatie heb en het is onvermijdelijk dat de ervaringen die ik tijdens deze periode opdeed mijn perspectief mee gevormd hebben. Ik ben zelf betrokken bij het thema, wat mogelijks tot nadeel heeft dat ik een *bias* heb voor bepaalde deelonderwerpen, maar wat me mogelijks ook in staat stelde om me sneller in het verhaal van de participant in te leven en passende bijvragen te stellen. Naast deze persoonlijke ervaringen ben ik academisch gezien sterk geïnteresseerd in thema's zoals discriminatie, mensenrechten, diversiteit en inclusie. Dit stelde me in staat om gevoelig te zijn en deze thema's op te pikken in de verhalen van de participanten om hier dan ook op een zorgzame wijze over in gesprek te gaan.

RESULTATEN

De kwalitatieve analyse van de data leverde zes hoofdthema's op die een antwoord kunnen bieden op de drie onderzoeksvragen. Belangrijk om hierbij op te merken is dat sommige thema's de onderzoeksvragen overstijgen terwijl andere thema's net ingaan op een subthema binnen een onderzoeksvraag. De gevonden thema's met bijhorende subthema's staan hieronder schematisch weergegeven in figuur 2.

Figuur 2: Schematische weergave thema's data-analyse

1. Cultuur voorbij: het begrip 'cultuur' als een simplificatie van een complexe realiteit

Tijdens de interviews werd er zowel op directe als indirecte wijze gepeild naar de manier waarop participanten het begrip 'cultuur' conceptualiseren, wat de betekenis ervan is in hun dagelijks leven en welke plaats het inneemt in hun denken, spreken en handelen. Hieruit bleek dat het terugbrengen van de ervaringen in het samenleven van interculturele koppels tot hun culturele identiteit of het interpreteren van hun interpersoonlijke dynamieken enkel binnen de context van het begrip 'cultuur(verschil)' onrecht doet aan de rijkheid aan ervaringen van deze koppels.

1.1. Wat is cultuur? Een grijze zone

Het definiëren van het woord 'cultuur' bleek uitdagend te zijn. Meerdere participanten gaven aan nooit over een definitie van dit concept nagedacht te hebben. Sommige participanten beschreven cultuur als een zeer breed concept dat bijna alle domeinen van het leven beïnvloedt. Andere participanten benoemden aspecten van de identiteit die niet cultuurgerelateerd zijn. Daarnaast werden er tijdens de interviews ook voorbeelden gegeven van zaken waarvan participanten aangaven dat ze niet wisten of deze cultureel waren of niet:

“So what is definitely not culture? Ehm... mmm this is a difficult question. Because even small things like the way you eat, we deal with humor, with television programs, it is all can be personal or can cultural or familial. It is difficult to say which is... [...] It is difficult to say in which box I would put where the difference comes from”

1.2. Niet-cultureel gebonden componenten van identiteit

Deelnemers benoemden dat hun identiteit bepaald wordt door meer dan enkel hun cultuur. Hierbij werden persoonlijke kenmerken genoemd zoals opleiding, gender, gezinssamenstelling, leeftijd, persoonlijkheid, vrienden, trauma en migratiestatus.

“I think it is maybe that I am very sensitive and slash even say fragile and this is not part of cultural I think Belgium society is not something that goes in this sense I think Brazilian culture is also maybe... This is me a lot and not cultural design.”

Andere zaken waarvan participanten vertelden dat ze impact hadden op hun identiteit waren klimaat, technologie, sociale media en woonplaats. Eén participant ging hier verder in en wees erop dat in zijn ervaring het begrip 'cultuur' niet de beste optie is om de verschillen tussen hem en zijn partner te vatten:

“...heb ik het gevoel dat 'cultuur' niet de meest treffende insteek is om het verschillend zijn te vatten, als 'intercultureel' koppel. Wel/niet migrant zijn spreekt precies meer aan in wat het verschil uitmaakt. Het niet nabij je familie zijn, niet je eigen taal spreken, niet de politici kennen, de straatnamen en afstand tussen steden niet als basiskennis hebben, kruid van onkruid kunnen onderscheiden in de tuin, prijzen en merken en kleuren van dingen die (on)gekend zijn, popcultuur, reclamespotjes, BV's, connotaties van familienamen, dialectwoorden en connotaties van woorden ... allemaal heel subtiele dingen die minder een cultuurverschil dan wel een verschil in maatschappelijke achtergrond/verwevenheid zijn.”

1.3. Intergenerationeel onderhandelingsproces

Hoewel de hoofdfocus van dit onderzoek was om na te gaan hoe partners binnen een interculturele romantische relatie hun cultuur met elkaar onderhandelen, bleek dat voor verschillende participanten de zoektocht naar een positionering ten aanzien van hun ouders, de vorige generatie, ook een belangrijke plek innam:

“...zij probeert ook heel veel uit haar eigen gezin te leren over haarzelf en, en... wat dat ze wilt veranderen, he. En ik zat ook op dat moment in crisis een beetje met mijn eigen gezins-, familie identiteit... Allez hoe dat ik mijn plaats nam in mijn familie want het zijn heel veel dingen waar dat ik niet mee akkoord ga en dat ik op mijn manier wil veranderen [...] En zelfs al wil ik daar bewust van worden, soms is het moeilijk omdat ik zelf zo ben opgevoed geweest en heb ik het gevoel dat ze [zijn dochter] zo moet zijn. [...] En ik probeer daar zoveel mogelijk, samen met P. want zij helpt mij daar enorm in om, om dingen los te laten. En omgekeerd ook.”

1.4. Cultuur als een begrip met vele ladingen

Een andere manier waarop participanten aangaven dat het herleiden van de ervaringen van hen als koppel tot slechts cultuur een simplificatie zou zijn, was ten eerste doordat sommige participanten aangaven dat ze hun culturen eigenlijk niet als heel verschillend ervaren. Toch besloten deze koppels – naast degene die hun culturen wel als heel verschillend ervaren – om deel te nemen aan een masterproef rond interculturele relaties. Mogelijks zijn er ook andere kenmerken binnen hun relatie waardoor ze zichzelf als intercultureel koppel beschouwen. Ten tweede wezen participanten erop dat we niet in de val mogen trappen om – naast het reduceren van hun ervaringen tot enkel cultuur – ook nog eens het begrip cultuur te simplificeren. Volgend citaat geeft weer hoe een culturele identiteit uit vele lagen opgebouwd kan zijn en hoe er ook binnen één cultuur – of wat we dan zo beschouwen – (subtiele) verschillen aanwezig (kunnen) zijn:

“within one society the differences between people can be also so big... Ehm... ja that I, I don't know maybe now it is a bit more obvious, a bit more visible that we differ and that we need to find a common ground and create a common ground, ehm... but I don't think this would be so much different with someone that is also born in Belgium but has another, you know, another familial background, another social position in the society or other values on... ja... ja.”

2. De interculturele relatie als een vehikel voor groei

In lijn met de hierboven beschreven onderzoeksresultaten wordt er hieronder – naast nog steeds het begrip cultuur – gebruikt gemaakt van het woord ‘cultuur’ tussen enkele aanhalingstekens. Hiermee wordt er ruimte gemaakt voor die assen van identiteit en betekenisgeving die het concept cultuur volgens de participanten niet kan vatten maar die toch belangrijk zijn in hun ervaringen als intercultureel koppel. Vanuit vragen die peilden naar de betekenis van ‘cultuur’ verschillen in de relatie, bleek dat participanten ontwikkeling en verrijking ervaarden. Hieronder wordt er in meer detail een overzicht geboden van hoe de relatie op uiteenlopende manieren een bron van groei betekende voor de participanten.

2.1. Wortels voor groei: uitdagingen

Uit de analyse kwam naar boven dat koppels te maken krijgen met een aantal uitdagingen. Een deel van deze uitdagingen werden echter niet gezien als een last maar werden vanuit een ‘*growth*’-mindset benaderd. Het gaat dan bijvoorbeeld over situaties waarin participanten in contact komen met nieuwe ideeën die ze nog niet kenden of meningsverschillen die ze willen overstijgen of waarbij ze met onzekerheden zitten naar de toekomst toe die ze wel in vertrouwen tegemoet willen gaan:

“I think it just make us stronger and more alive. Like we want to discover so many things together [...] I like to understand how people like how you grow up to be like that, like cultural meaning. [...] I like to see these, I see everything with curiosity and sometimes it’s funny, sometimes I’m like oh what the fuck?? But eh... I kind of embrace that. I like it. I think eh... it changed my mind a little bit eh, like eh to be open mind yourselves...”

2.2. Aan de slag: *agentic/active cultural (de)construction*

Wanneer er gepeild werd bij de participanten of ze al dan niet vonden dat cultuur iets was wat ze zelf konden vormgeven viel het op dat het merendeel de ervaring had hier (deels) een actieve invloed op uit te kunnen oefenen.

“ja dat zijn de programma’s dat je meekrijgt als kind en hoe kan je die gaan transformeren naar iets van jezelf? Maar, er zijn ook wel, ja je hebt zo tradities waarmee dat je grootgebracht wordt en dat je dan mist en dat je dan denkt van ja die wil ik ook wel verderzetten of ook soms zo van ja welke tradities willen wij als gezin? [...] Waar dat je dat anders gewoon leeft staan wij daar veel beter bij stil: past dat wel bij mij en wil ik dat wel in mijn leven en hoe gaan we daarmee verder en wat wens ik mijn kinderen toe?”

Dit hangt samen het vorige subthema: participanten hebben niet het gevoel dat ze passief hun uitdagingen of cultuurverschillen ondergaan. Ze geven aan dat ze handelingsvrijheid en autonomie ervaren door zich eerst bewust te worden van *“these little beliefs that you want to pass generation to generation”* om hierna actief bepaalde processen om te buigen door deconstructie van bepaalde gewoontes en overtuigingen – *it makes you, eh, break down a lot of your constructions, beliefs, whatever...I think this is very good too, that we identify with a lot of things that we carry for a long time and we start unpacking this* – maar ook door constructie en bevestiging van de zaken die het koppel wenst te behouden: *“So you just need to be wise what you can adopt and what is really, it doesn’t make sense for me to be like that.”*. Een participant wijst in aanvulling hierbij, op het dynamische karakter van cultuur:

“So I identify with openness, with dynamic view of identity, with a dynamic view of life, eh, and constantly mindfully choose how I identify with things. With identity, with work, with the value I put to work, with the value I put to relations, to family life, to material life, to... ehm, having a mind and an open and reflective positioning towards it”

2.3. Vaardigheden

Doorheen hun interculturele relatie doen participanten intrapersonlijke vaardigheden en kwaliteiten op zoals *open mindedness*, relativieren, flexibiliteit, weerbaarheid, veerkracht, zelfzorg en vertrouwen. Ten tweede rapporteerden participanten interpersoonlijke vaardigheden opgedaan te hebben zoals assertiviteit, diplomatisch communiceren, geduld, tolerantie en relationele vaardigheden.

“You know you need to... get together strongly to face it, could be like with his family and me with my family and even, with the cultural little things: are we get together and face it or not? [...] I think I become more diplomat [...] before I have such a strong opinion and I always say what I have to say and what was in my mind. I do this with people that I feel comfortable with. With his friends and stuffs but with some people I’m becoming more diplomat, and more polite [...] I think he helps me to be like that.”

2.4. Nieuwe perspectieven en breder bewustzijn

Participanten gaven aan dat ze door hun relatie in aanraking kwamen met nieuwe perspectieven via bijvoorbeeld andere nieuwsbronnen, wat ertoe leidde dat ze een breder bewustzijn ervoeren. En hoewel het leren kennen van deze perspectieven af en toe confronterend aanvoelde – *“je wordt meer geconfronteerd met de miserie op de wereld.”* – beschreven meerdere participanten dit toch als een voordeel:

“Ik word dus heel bewust van heel veel dingen en dat komt enkel maar door te mengen met andere culturen in feite. Dus voor mij is dat een grote hulp en ik denk dat ik daaruit groei [...] Maar het is wel heel positief want elk mens zou moeten geïnvesteerd zijn in alles wat, wat dat er verder dan bij je burens gebeurt.”

Nieuwe perspectieven situeerden zich op meerdere niveaus gaande van in het dagelijks leven nieuwe perspectieven op zichzelf, elkaar en het gezin tot nieuwe perspectieven op geschiedenis en op cultuur maar ook internationaal nieuwe invalshoeken op landen gesitueerd op een ander continent en bijvoorbeeld de politieke situatie daar.

“en dan krijg ik bijvoorbeeld van haar kant al wel een keer het ene en het andere te horen dat je dan wel langs deze kant niet hoort vanuit het nieuws. Dus ja, ze kijken er anders naar, je hebt andere nieuwsbronnen en je hebt een beetje een andere informatie, eh...”

2.5. Verrijking: kleur in het leven

Naast het feit dat de relatie voor meerdere participanten aanvoelde als een manier waarop ze door uitdaging tot groei kwamen, rapporteerden participanten ook dat de relatie op een fijne manier meer kleur en plezier in hun eigen leven en in dat van hun naasten had gebracht:

“Dat is die mensen kunnen, die weten hoe dat ze moeten feesten tegenover wij [...] hij zingt en hij danst en dat is ook totaal anders dan dat wij hier gewoon zijn hé [...] Dat is leuk hé. De kinderen doen dan mee [...] Ehm, wat dat ook wel heel tof is zoals, we gaan wij af en toe naar Anderlecht nu naar Abbattoir [...] Maar daar staan echt alle culturen ook met alle mogelijke groenten en fruit die dat je maar kan bedenken.”

“you put a little bit of your culture, not only in your personal family but you also put some grains in the people that you connect.”

3. ‘Culturele’ onderhandelingsprocessen en krachtbronnen

In deze sectie wordt er zowel over krachtbronnen als over strategieën gesproken. Het concept ‘krachtbronnen’ wordt ingezet om te wijzen op faciliterende factoren die door het koppel niet per se bewust zijn ontwikkeld maar waar ze wel steun van ervaren. Het woord ‘strategie’ verwijst dan weer naar een copingmechanisme dat met een intentie wordt ingezet. Belangrijk hierbij is om te vermelden dat het onderscheid tussen krachtbron en strategie per participant

sterk kan verschillen. Waar sommige participanten zeer bewust gebruik van maakten was voor andere participanten eerder een onbewuste bijkomstigheid. Tijdens de dataverzameling werd er bij participanten gepeild naar hoe zij omgaan met hun 'cultuur'verschillen. Hieruit konden een aantal strategieën/krachtbronnen gedestilleerd worden die opgedeeld werden in enerzijds intern (die het koppel hanteert in de omgang met zichzelf en met elkaar binnen de relatie) en anderzijds extern (die het koppel hanteert naar de buitenwereld toe).

3.1. Intern

De interne strategieën kunnen opgedeeld worden in persoonlijke strategieën – waar participanten individueel kracht en steun in vinden – en relationele strategieën: manieren waarop partners onderling hun 'cultuur'verschillen negotiëren.

3.1.1. Persoonlijk

A. Me-time

Een eerste krachtbron om met uitdagingen om te gaan was het organiseren van wat tijd en ruimte voor zichzelf door bijvoorbeeld alleen of zonder partner een leuke activiteit te doen, op reis te gaan naar het herkomstland, met vrienden af te spreken of naar een psycholoog te gaan.

“sometimes we need to stop talking for a while to think about it and then continue talking because otherwise we would just fight [...] I think a lot and I try to educate myself in a way that eh... Let's say in a feminist way of eh progressive anyway of taking that eh... whatever decision that I made is my decision and my own.

3.1.2 Relationeel

Strategieën op relationeel niveau zijn op te delen in enerzijds strategieën die vertrekken vanuit het verschil in 'cultuur' en anderzijds strategieën die vertrekken van en voortbouwen op aanwezige gelijkenissen.

B. Open en diepe gesprekken

Een eerste relationele strategie – die zich niet in bovenstaande onderverdeling laat categoriseren – die zeer vaak gerapporteerd werd is het voeren van open en diepe gesprekken. Verschillende participanten gaven aan dat ze vonden dat dit een sterkte was van hen als koppel. Betreffende de inhoud van de gesprekken gaven de meeste participanten aan dat ze veel belang hechten aan transparantie (waaronder eerlijkheid, oprechtheid,

duidelijkheid, uitspreken en ventileren) en empathie. Ook het expliciet maken van tijd hiervoor, werd benoemd als belangrijk.

“I talk a lot, I ask a lot, I hear a lot, I want to know what goes inside of his mind”

3.1.2.1. Focus op de verschillen

C. Onderhandelen

De strategie ‘onderhandelen’ bevat meerdere manieren waarop partners proberen om de afstand tussen hun ‘cultuur’verschillen te overbruggen. De typerende dynamiek hier is dat een van de partners moeite doet zodat de andere zou opschuiven richting het eigen perspectief of dat een van de partners zelf de beweging maakt om op te schuiven richting het perspectief van de partner. Het grootste deel van de participanten geeft hierbij aan hun best te doen om zich aan te passen of om compromissen te sluiten:

“van begin ik kennen haar zien haar zo voor mij zeggen hallo voor andere mannen en dan zoentje geven ik vind dat niet normaal. Begrijp je? Ik ook nooit geven zoentje voor andere vrouwen. Maar ik met de tijd haar niet meer doen. Omdat haar weten ik niet graag. Begrijp je?”

Andere participanten geven aan dat ze onderhandelen door prioriteiten te stellen, het goede voorbeeld te geven of ook weleens ruzie te maken.

But then I decided that eh... some things is not important, you know it's more important how I want to raise her to being her own mind, that is important. [...] but I'm not open in the meaning that I want her to have this experience in Brasil. And for me this is not negotiable. You know it needs to happen.

D. Omarmen/aanvaarden

Dit is een strategie die ook vertrekt vanuit de vaststelling dat er verschillen zijn, maar die niet in eerste instantie tot doel heeft om een van beide partners te veranderen. Veeleer proberen de koppels die dit rapporteerden de verschillen te laten bestaan en die ook een plek te geven in hun samenleven:

“Ik kook halal als P. thuis is. Zelf eet ik niet halal, de kindjes ook niet. Wel als we samen eten natuurlijk maar niet als hij een keer, ja, wij zijn de woensdagmiddag samen thuis en P. is dan nog aan het werk en dan durven wij ook wel een keer iets eten dat niet

halal is en hij heeft daar op zich ook geen probleem mee. P. bidt ook vijf keer op een dag maar daar, ja, dat is zijn dingen, niet mijn ding. Hij respecteert dat ook en ik respecteer ook dat van hem.”

3.1.2.2. Focus op de gelijkenissen

E. Creatie van een gedeelde cultuur

Een andere manier waarop koppels elkaar proberen te vinden doorheen hun ‘cultuur’verschillen is door zich te focussen op wat ze met elkaar kunnen delen. Het verschil met de strategie ‘onderhandelen’ is dat het onderhandelen voor participanten tot doel had dat een partner opschoof richting het perspectief van de andere terwijl dat het bij het creëren van een gedeelde cultuur gaat over het ontstaan van iets anders dat voor beide partners nieuw is:

“And maybe we did, consciously or not consciously, by the fact that we were both not born buddhist, with this hindu, yogi,... We both choose for this now. So in this sense we created like a similar culture between us...”

“it is important to have a space that is common. That you don’t need to fit in somewhere but that you can belong something and then we can both belong there and not to fit in the life of... I think this is very important actually I just realized it now. It is very important. For me. Very important.”

F. Rust en herkenning in ‘a common ground’

De zesde krachtbron die participanten ervoeren focuste zich eveneens op gelijkenissen maar dan specifiek op de gelijkenissen die de koppels bij aanvang van de relatie reeds hadden en niet op het creëren van nieuwe gedeelde ‘cultuur’:

“Ik, als ik dat nu bij ons zie denk ik dat dat heel belangrijk is. Allez dat was wel zo een oef momentje van daar moet je je geen zorgen over maken en daar vind je elkaar in. Want er zijn genoeg manieren om, om te verschillen van elkaar. Maar dat lijkt wel zo iets basis belangrijk”.

3.2. Extern

Naast steun zoeken en aan de slag gaan bij en met elkaar, gaven verschillende participanten aan dat ze ook terecht kunnen bij hun omgeving en hier ook steun aan ervaren.

G. Steun bij (in)formeel netwerk

Vrienden en familie vormden voor verschillende koppels een bron van steun. Ook het hebben van contact met andere interculturele koppels werd als ondersteunend ervaren.

“Ik ga een keer naar mijn zus of zij spreekt een keer af met iemand en gaat ook een keer ergens anders zitten. Ik denk dat het ook belangrijk is om ook wel een keer iemand buiten je gezin te hebben om een keer alles te luchten om het zo te zeggen.”

H. Wegwijzers zoeken in de maatschappij

Een laatste manier waarop participanten navigeren doorheen ‘cultuur’verschillen is door in de bredere samenleving op zoek te gaan naar steunpunten en betekenis. Dit is een taak die heel wat inzet vraagt en in de eerste plaats de gemigreerde partner toekomt:

“Ik ging naar de Nederlandse les. Als jij praat Nederlands je weet wat je zegt en alle deuren zijn open. Van de werk, van overal jij kan een beetje kunnen communiceren met mensen, en werk zoeken, alles doen hé.”

Uit de interviews bleek dat ook de partner die niet migreerde hierin een belangrijke taak opneemt en hierin ook een stuk verantwoordelijkheidsgevoel ervaart.

“Ik ben ook een beetje vertegenwoordiger van onze samenleving hier tegenover haar dus ik moet ook wel zorgen dat ze dat kan vertrouwen en dat ze de mensen hier kan vertrouwen, dat ze haar toekomst hier kan inbeelden. Eh, want de enige houvast in onze samenleving hier is ik voor haar. [...] Dus ik moet er echt zijn voor haar en echt beseffen dat dat helemaal niet evident is. [...] ze moet zich wel integreren maar ik moet haar motiveren en tonen dat, dat het niet enkel voor mij is dat ze zich moet integreren maar dat er hier ook wel een opportuniteit kan bestaan”

4. Stressbronnen

Naast de positieve aspecten van het hebben van een interculturele relatie, komen koppels ook in aanraking met moeilijke situaties die hen stress en/of ongemak bezorgen.

4.1. Taalbarrière

Een eerste stressor die bij veel participanten aanwezig was, is de taalbarrière. Uit de interviews bleek dat dit zowel intern – in interactie tussen beide partners – alsook extern – in contact met de omgeving – een rol speelt.

4.1.1. Relationeel

Intern rapporteren participanten vooral dat ze in communicatie met elkaar bepaalde nuances missen.

“But eh, one thing that I think that is not our strength is some humor things. We miss some things because we are intercultural. Especially because we don’t speak the same language [...] I think I cannot express myself the way that I used too, even in English because I’m not so good in English. I can talk but some things are just, escape.”

Daarnaast leidt het feit dat een van de participanten de taal niet spreekt ertoe dat administratieve en bureaucratische verplichtingen in grote mate uitgevoerd moeten worden door de partner die wel de voertaal machtig is, wat door sommige participanten als een druk en een onevenwicht in de relatie ervaren werd:

“In het begin was ik degene die alle administratie, telefonisch... eigenlijk alles voor hem, regelde. [...] dus dat zijn wel dingen die altijd bij mij terecht komen terwijl dat ik in een andere relatie, dat dat dan meer verdeeld is. Allez, ik moet zo dubbel werk, en dat dat wel zo soms, dat lijkt zo voor hem niets maar dat dat toch soms zo wel stresserend is eh... Ja allez dat ik dan zo degene ben die zo aan de meeste dingen moet denken”

4.1.2. Extern

Ook in contact met vrienden en familie geven participanten aan dat het vervelend is wanneer ze conversaties niet of onvoldoende begrijpen en zich niet kunnen uitdrukken op de manier waarop ze willen:

“definitely when he is with his friends I feel isolated or... the language is always a barrier [...] I never had so much reflection in my life (laughs). Ja when we are with a group of his friends and the language is Nederlands, I am escaping to my world or with my phone or eventually say I am leaving unless they change to English”

Ook het krijgen van ongevraagd advies en het ervaren van weinig tolerantie en begrip met betrekking tot het hanteren van de herkomsttaal van een van de ouders in contact met de kinderen en de keuze voor tweetalige opvoeding is een stressor gerelateerd aan taalverschil:

“en soms komen we dan bij wat verdere familie die dat dan verschrikkelijk lastig vinden dat P. Portugees spreekt met de kindjes en dat ze dan toch bij God niet weten wat zijn die dan onder elkaar aan het babbelen. Dat zijn zo van die dingen, dat gebeurt ook”

Naast barrières en stressoren in relatie tot het informeel netwerk, zorgt de taalbarrière ook voor uitdagingen in verhouding tot het formeel netwerk. Voor de ene partner is er zowel schriftelijk als verbaal een taalbarrière waardoor boodschappen af en toe niet of verkeerd overkomen. De partner die de taal wel spreekt dient dan weer een heel aantal taken over te nemen met alle gevolgen van dien:

“Alles is in de Nederlandse taal uitgeschreven dus ik moet al alles vertalen voor haar. De systemen waarin dat gewerkt wordt zijn ook niet altijd toegankelijk in het Engels dus dan... Dat zijn kleine dingen, bijvoorbeeld een account al maken, moet ik dan al doen. [...] Eh, haar tonen hoe dat ze haar weg moet vinden binnen de app want dat is ook allemaal in Nederlands dus ja, dat is zo... Dat zijn kleine dingen maar als je er genoeg meemaakt heb je het ook wel even gehad. Dus dat maakt het ook wel wat ingewikkelder dan [...] Bijvoorbeeld ook, wij zijn nu getrouwd. Ja alles bij de notaris moet uitgeschreven worden in een van de landstalen en Engels zit daar niet tussen. Gelukkig hebben we een notaris gehad die alles in het Engels heeft uitgelegd maar dan nog moet ze eigenlijk een document tekenen dat in het Nederlands is hé, dat is ja, dat zijn kleine dingen maar ja. Of je moet al serieus wat geld neertellen voor het officieel vertaald te krijgen.”

4.2. Vooroordelen, discriminatie en racisme

Het merendeel van de participanten gaf aan met vooroordelen te maken te krijgen. Sommige participanten gaven aan die op een subtiele maar daarom niet minder kwetsende wijze te ervaren wanneer ze het gevoel krijgen dat anderen niet zeggen wat ze denken:

“But ehm so when I met P. and I have a daughter and they find that I’m Brazilian I can see in their eyes like the judgement: are you really in love or are you just here for the visa [...] you get a look and then I already know what this means”

Andere participanten ervaren de vooroordelen op een expliciete wijze. In het citaat hieronder naar aanleiding van het feit dat haar man een zwarte huidskleur heeft:

“We gingen naar de bank [...] om een gezamenlijke rekening te openen. En die meneer van de bank zei van: mevrouw, je bent toch wel zeker hé? Want die gaat met al je geld weg zijn hé [...] Terwijl dat hij erbij zat hé!”

Onderwerpen waarop de vooroordelen zich toespitsen zijn sterk uiteenlopend: gaande van schijnbaar onschuldig – Spaanse mensen hebben een sterke persoonlijkheid – tot openlijk kwetsend: migranten zijn profiteurs, Arabische mensen zijn terroristen, op basis van een huidskleur overtuigd zijn dat iemand geen hoge functie kan hebben, zwarte mensen stelen en spreken niet goed Nederlands, moslims gaan je veranderen en bekeren, Mexico is criminaliteit en gevaarlijke kartels, een relatie met iemand uit het buitenland is schijn met als doel om verblijfsrecht te krijgen,... Een voorbeeld:

“In het algemeen hé, zo ja. Ah de Bulgaren ja dat is toch maffia hé. Zo die kleine dingetjes hé zo het algemeen beeld dat ze daarvan hebben. En dat is dan dikwijls al lachend dat dat gezegd wordt, maar dat je dan denkt van ja oké ja maar ja je bent eigenlijk wel een stuk met haar identiteit aan het lachen en dat is wel niet zo hé.”

Een stap verder dan vooroordelen en iets wat sterk aanwezig was bij een groot deel van de participanten, was negatief behandeld worden op basis van ras of etniciteit. Participanten leggen uit dat dit zich in zeer veel vormen uit, gaande van eerder subtiel – geen van de werknemers met een niet-witte huidskleur wordt uitgenodigd op een pensioen feest – tot openlijk. Discriminatie ervaren participanten op uiteenlopende levensdomeinen gaande van de werksfeer, de schoolomgeving, de arbeidsmarkt, de fertiliteitskliniek, de openbare weg, in contact met diensten en ook op de huizenmarkt:

“Het is dus voor ons, we zijn al twee jaar op zoek naar een huis om te verhuizen hier. En dat gaat allemaal goed totdat ze P. zijn naam zien staan. Terwijl hij ondertussen al wel officieel Belg is hé, maar toch. [...] En we waren naar een huis gaan kijken en die meneer, die eigenaar woonde daar dus naast en was ook daar als de immo en die zei: ja een zwarte moet ik niet in huis hebben hé! Zo... En toen zijn we effectief naar Unia gestapt [...] Nu gaat hij gewoon niet mee. [...] Want hij weet van ja als ze mijn kop zien is het al gedaan.”

Een andere participante met Vlaamse roots geeft aan dat zij omwille van haar relatie met een moslim minder vriendelijk benaderd wordt:

“Als ik zeg van ik ben getrouwd met een moslim, met een Araab, dat ze wel soms nadien, achter dat ze dat weten, anders gaan doen tegen mij dan sommige hé [...] Dat ze minder vriendelijk zijn erna... Ja.”

4.3. Afstand ten opzichte van informeel netwerk

Een vierde prominent aanwezige stressor bij de geïnterviewde personen was de afstand ten opzichte van familie en vrienden in het land van herkomst. Meerdere participanten gaven aan dat dit gevoelens van heimwee en gemis met zich meebracht.

“the one who lives outside the country will have homesick very often. [...] So one of the two is missing their world: their family and friends. [...] sometimes I feel that I will never go back to Spain and then I feel bad and the relationship is bad and that is a stressor related to culture [...] Also, one of the two need to adapt, one of the two need to learn the language. Eh, yeah eh... And you feel you give a lot because you gave up a lot.”

5. Ervaringen met het formeel netwerk: wensen en noden

Tijdens de bevraging werd nagegaan wat interculturele koppels als ondersteunend ervaren in contact met het formeel netwerk met als doel om meer inzicht te krijgen in belangrijke wensen en noden. Een deel van de participanten gaf aan dat ze het idee hadden dat hun wensen en noden niet sterk verschilden van andere koppels, een ander deel van de participanten gaf op basis van concrete voorbeelden aan wat ze liever anders zouden zien. Wanneer de inzichten en ervaringen van deze koppels samengenomen worden blijken volgende zaken als ondersteunend ervaren te worden:

5.1. Beluisterd en serieus genomen worden

Wat de ene participant verwoordde als *“dialogo vanuit onwetendheid, niet vanuit zenuwachtigheid”*, verwoordde de ander als *“open mindedness”* en nog iemand anders als *“niet veralgemenen en meer aandacht en respect hebben voor mensen met een andere cultuur”*. Dit kunnen we samennemen onder de wens om beluisterd en serieus genomen te worden, wat verschillende facetten omvat: voor de ene participant gaat dit over de wisselwerking tussen het voelen van emotionele veiligheid en validatie vanuit de professional om dan zelf duidelijk aan te kunnen geven wat je verwachtingen zijn. Iemand anders geeft aan dat het belangrijk is om de tijd te krijgen. Ze geeft aan dat ze het fijn vindt als professionals vele vragen stellen omdat ze dan het gevoel heeft dat ze moeite doen om haar te begrijpen:

“Dus dat was zo wel, ik vond dat eigenlijk tof dat dat dan gewoon, dat dat zo drie keer opnieuw gevraagd werd. Zo echt dat dat goed was en dat dat correct was en ze wouden dat ook begrijpen. Dat vond ik echt fijn zo dat was een eerste kennismaking zo.”

Serius genomen en beluisterd worden vereist sensitiviteit van de professional op meerdere domeinen:

“Maar in het algemeen hebben we het gevoel in een samenleving – en dito dienstverlening - te leven die zeer Vlaams-gecentreerd/gefocust is, zeer weinig voeling heeft met diversiteit, weinig afgestemd is op personen die op een of andere manier maatschappelijk kwetsbaar zijn. [...] Meestal [...] wordt het interculturele als gewoon beschouwd, wat zowel normaliserend is maar evenzeer een toets van negeren van verschil bevat.”

Sensitiviteit betekent zoals bovenstaand citaat weergeeft dat professionals verder kijken dan wat ze verwachten te zien. Aandacht hebben voor het interculturele is hierbij een belangrijk aspect en gaat volgens een van de participanten in hoofdzaak over het volgende:

“dat er niet van een standaard-situatie wordt uitgegaan en dat het zgn. voordehandliggende toch ook nog bevraagd wordt en er niet verondersteld wordt dat alles ‘standaard’ is.”

Meer specifiek lijkt sensitiviteit verder uiteen te trekken in twee onderdelen. Ten eerste binnen de eigen professionele praktijk:

“Maar het feit dat blanken veel sneller geloofd worden nog hier, of mensen die niet anders zijn, hé, is een groot probleem en moest er daar iets kunnen aan gebeuren...”

Ten tweede gaat dit ook over een bredere sensitiviteit: in welke mate is de cliënt ingebed in de maatschappij en op welke manier kan de professional – bijvoorbeeld door middel van het verstrekken van gerichte informatie – bijdragen aan de *empowerment* van de cliënt en daarmee ook een stuk diens partner ontlasten en ondersteunen?

“Ja. Als dienst moet je je ervan bewust zijn dat beide personen niet dezelfde achtergrond kennis hebben van wat de dienst doet, waar die voor staat, hoe die te situeren is, wat een middenveld of eerste/tweede/derde lijn is, wat je rechten zijn... In het beste geval is het koppel een goed koppel én zich bewust van elkaars verschil in achtergrond, maar dat is geen zekerheid. Dus heb je als dienst de opdracht om je dienstverlening en uitleg erover zo vorm te geven dat beide personen helemaal mee zijn”

5.2. Ruimte om te tonen wie je bent

Onder de participanten bestond er een relatieve consensus dat hun culturele identiteit iets is waarvan het professioneel netwerk niet per se op de hoogte moet zijn. Bij sommige participanten betekende dit vooral dat ze cultuur zagen als iets wat in de privésfeer thuishoort. Voor andere participanten betekende dit dat ze cultuur zagen als een eerder irrelevant thema in contact met het formeel netwerk. “Niet willen delen” of “niet verwachten dat professionals op de hoogte zijn” van culturele identiteit stond echter niet synoniem aan “geen ruimte willen om te delen”. Een aantal participanten gaf namelijk aan dat – ook al hebben ze niet meteen de behoefte om veel te delen – ze het wel belangrijk vinden dat professionals ervoor open staan om op bepaalde momenten ook een plek te geven aan culturele identiteit:

“Mmm I think it is important that I can show, but it is not that important that they know my culture.”

Andere participanten geven dan weer aan dat ze het – los van de dienstverlening zelf – ook gewoon leuk vinden om iets te delen over hoe diversiteit binnen hun gezin een rol speelt:

“En ik vind dat ook op school was er vorige jaar zo iets van de wereld zo en dan hebben ze ook kinderen op school aan het woord gelaten die van een ander land waren en dan zou ik trots zijn, ik ben daar trots op ook.”

5.3. Basiskennis bij de eerste lijn

Wanneer er gepeild werd bij participanten of ze het belangrijk vinden dat professionals kennis en expertise hebben over hun culturele achtergrond, bleek dit niet het geval te zijn en al zeker niet als ze zich niet profileren als een expert in dit gebied. Dat alle professionals expertise zouden hebben over iedere cultuur vinden ze ook een onrealistisch idee:

“Because you know you have culture from all over the world. If they need to immerse into all cultures I think this may be too much ask (laughs). But it is important that I can show my culture and that they will be, not interesting like wauw, but just interesting to understand and adapt the situation for it.”

Zoals in het tweede deel van het citaat te lezen is, appreciëren participanten echter wel dat er minstens een openheid is om erover te praten. Ook andere participanten geven aan dat ze het waarderen als professionals een bepaalde basiskennis hebben met betrekking tot diversiteit:

“I think everybody should know or to have a little bit okay. You can make a statistic from which countries you have here and then try to read a little bit about what is important for them, how they have these rules like I don't know. You know muslims they do not eat porc [...] So eh, I think to have a little bit of knowledge of those things is important.”

5.4. Van ‘Stuck in the past’ naar het heden: oog voor diversiteit

Verskillende participanten geven aan dat ze soms het gevoel hebben dat dienst- en hulpverlening ergens in het verleden zijn blijven hangen. Ze vinden dat het niet strookt met de realiteit dat iedereen varken eet, iedereen naar de mis gaat, dat ieder gezin bestaat uit twee biologische ouders van Vlaamse afkomst en dat huiskleur roze is. Doorheen de interviews werd er geproblematiseerd dat het formeel netwerk dit soort aannames echter wel nog steeds als het uitgangspunt ziet.

“als kleuter zo van: “ja ja en ze moesten kleuren met huidskleur en ik met bruin”. En dan was ik zo: “maar zus, bruin is ook een huidskleur!” Dat zijn zo van die kleine dingen hé en dat zijn geen bewuste dingen hé van de leerkrachten, maar ze zeggen van “oh neem dan huidskleur.” En iedereen pakt roze of, hé... hallo! (lacht)”

Ook andere participanten beschrijven hoe zij de school ervaren als weinig afgestemd op diverse gezinssituaties en hoe ze dit ook deels ervaren als “een stukje niet gezien zijn.” Zo geven ze aan dat nieuwsjaarsbrieven die op school geschreven worden bijvoorbeeld niet afgestemd zijn op nieuw-samengestelde gezinnen. Ook de voertaal binnen scholen is strikt Nederlands waardoor een participant die een andere taal spreekt zich niet helemaal omarmd voelt. De beste illustratie van dit ‘*stuck in the past*’ zijn en de subtiliteiten die hiermee gepaard gaan, valt te lezen in onderstaand fragment. Hierbij wijst een participant me op het feit dat het achterhaald is om te spreken over mensen ‘van een andere cultuur’. De realiteit is dat gezinnen divers zijn dus een uitdrukking als die van mij werd gecorrigeerd met recht en rede:

“P: En dan, dat ze meer, ons leven wordt alleen maar meer culturen samen en dat gaat alsmaar maar groter worden die verschillende culturen. En ik vind dat ze, zoals die school van K., dat is in een klein dorpje in een katholieke school, iedereen moet mee naar de mis. Varkensvlees staat daar op de menu. Dus wij krijgen niet de optie om onze kinderen warm te laten eten.

I: En dat zou je wel graag willen.

P: Ik zou dat heel graag willen ja.

PP: Voor mij...

I: Dus dat is dat je zegt, eigenlijk die school is niet genoeg aangepast eigenlijk aan de... mensen van een andere cultuur, mensen die...

P: De, de, aan de, het leven van nu. Ja.”

5.5. Spontaan meedenken

De meerderheid van de participanten rapporteerde het zeer aangenaam te vinden wanneer professionals spontaan meedachten over zaken waar de participanten zelf nog niet bij stilgestaan of nog niet over nagedacht hadden. Meerdere participanten gaven het voorbeeld van Kind en Gezin of de crèche die brochures gaf over tweetalig opvoeden en vitamine D aanraadde voor kindjes met een donkerdere huidskleur. Koppels vonden het aangenaam dat organisaties ook uit eigen beweging contact met hen opnamen en bijvoorbeeld meedachten over de inschrijving bij de crèche.

“Goh. Ja, bijvoorbeeld ja als ik dan kijkt bijvoorbeeld Kind en Gezin had ik dan aangegeven dat, dat mijn man van Bolivia was en dan heeft ze wel zo direct gekeken voor een brochure over hoe dat je tweetalig kan opvoeden enzo dus zij was ook wel zo aan het meedenken”

5.6. Meertaligheid

Een zeer pertinente nood ten aanzien van het formeel netwerk is meertaligheid. Zoals bij de sectie ‘stressoren’ reeds werd benoemd, heeft een taalbarrière zowel individueel, relationeel als maatschappelijk een grote impact op koppels waarvan een van beide partners niet een van de drie landstalen beheerst. Naast mondelinge meertalige communicatie, vinden de participanten meertaligheid schriftelijk en online ook heel belangrijk:

“Ik denk dat dat belangrijk is vooral. Dat ze die zelfstandigheid kunnen behouden om zelf zaken in orde te brengen. Want het feit dat ik dat regelmatig moet overnemen, allez, ze vindt dat niet erg in die zin, ik ben haar vrouw, ze vertrouwt mij compleet. Maar als je hier alleen toekomt in België bijvoorbeeld en je moet het allemaal geregeld krijgen... Goh ja, ik vind dat het belangrijk is dat iemand vanuit het buitenland die naar hier komt in staat is om zelf alles uit te zoeken en zelf alles in handen te nemen. Eh, en binnen een relatie denk ik is dat ook gezond [...] Ja pfff ja, dat dat zo ook ja schriftelijk, via internet eh, ja dat dat toch wel wat meer uitgewerkt wordt dat dat, ja...”

Engels kunnen spreken is voor veel participanten al een groot voordeel gezien ze regelmatig wel flexibiliteit ervaren bij het formeel netwerk om over te schakelen op gesproken Engels. Een

van de participanten vertelde bijvoorbeeld hoe betekenisvol het was dat er een stagiaire aanwezig was bij haar bevalling met spoedkeizersnede die kon vertalen naar haar partner toe wat er gaande was. Een andere participant geeft echter aan dat zij op het gemeentehuis geen flexibiliteit ervaarde om naar Engels over te schakelen:

“So I went to the stadskantoor to have my driver license which is right because it is an agreement Belgium-Brazil, and I had the service denied for a year because the lady was not wanting to understand what I was asking. [...] Ja I came talking in English, I asked in English and then she said no you need to talk in Dutch so then I try to talk in Dutch but then my Dutch is not so good and then she was already very irritated.”

6. Opvoeding van kinderen: nadruk op *agentic bicultural identity integration*

Hoewel de opvoeding van de kinderen geen onderwerp was wat tot de onderzoeksvragen behoorde, kwam dit toch in vrijwel ieder interview naar boven. Hierbij was het opvallend om te zien dat koppels er veel belang aan hechten dat hun kinderen ‘culturele’ bagage van beide ouders aangeboden krijgen tijdens de opvoeding. Concreet gaat het hierbij dan over zaken zoals onder meer taal, religie, tradities, voeding,...

“Maar we vinden het sowieso wel belangrijk dat hij ook Bulgaars leert en dat hij eh... Bulgaars kan leren lezen, allez het Sirilisch dan. Ehm... en dat zij eh, ook ja hem vertelt hé erover en een beetje, een beetje al identiteit ook al meegeven hé.”

Participanten benadrukken hierbij dat ze wensen dat het uiteindelijk de keuze van de kinderen is wat ze ermee doen en hoe ze hun weg daarin zoeken:

“ik heb liever dat ze twee versies krijgt van iets en dat ze er zelf iets uit maakt dan dat wij het eerst voor haar uitvinden en dan aan haar geven van dat moet je, dat moet je kennen. Snap je?”

DISCUSSIE

In dit onderdeel is het in de eerste plaats de bedoeling om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen. Daarna wordt er ingegaan op de implicaties voor onderzoek, beleid en praktijk. De discussie wordt afgesloten met een bespreking van de methodologische beperkingen van deze masterproef.

1. Onderzoekresultaten:

1.1. Wat is de betekenis van cultuur(verschillen) in interculturele relaties?

Bij deze onderzoeksvraag was het de bedoeling om na te gaan wat participanten zelf verstaan onder het begrip cultuur en wat de betekenis en plaats hiervan is in hun dagelijks leven. Ten eerste beschrijven de participanten cultuur als iets wat ze meekrijgen doorheen de opvoeding en vanuit hun context, maar waar ze wel een actieve invloed op kunnen uitoefenen. Dit is in overeenstemming met eerdere onderzoeksbevindingen waaruit blijkt dat cultuur dynamisch is en via complexe processen – afhankelijk van meerdere factoren waaronder de *agency* van het individu – onderhandeld wordt, evolueert en vorm krijgt (De Haene & Derluyn, 2015; Erickson, 2002; Geertz, 1973; Seshadri & Knudson-Martin, 2013; West et al., 2017; Yampolsky et al., 2013). Een tweede bevinding in relatie tot de eerste onderzoeksvraag bevestigt de bevindingen van West en collega's (2022) dat interculturele relaties kunnen bijdragen tot persoonlijke groei en een verrijkt leven bij de partners via nieuwe perspectieven, vaardigheden, kennis en identiteiten en door uitdagingen te overwinnen.

Ten derde wijst de analyse op een zekere ambiguïteit met betrekking tot het concept cultuur. Het blijkt een moeilijk te definiëren en af te bakenen begrip te zijn en hoewel participanten zich als intercultureel koppel identificeren waren er participanten die aangaven dat ze hun cultuurverschillen niet als groot ervaren en dat er andere concepten zijn die hun verschillen ten opzichte van elkaar beter kunnen vatten. Daarnaast geven participanten aan dat ze ervaren dat er ook binnen bepaalde groepen waarvan er een bepaalde homogeniteit verwacht zou kunnen worden – zoals mensen die in dezelfde regio wonen of dezelfde religie hebben – veel diversiteit aanwezig is. Deze resultaten tonen in lijn met eerder onderzoek aan dat ook andere deelaspecten van de identiteit van de participanten een invloed kunnen hebben op (de ervaring van) hun culturele identiteit (Benkirane & Doucerain, 2022; Childs et al., 2021; Fonseca et al., 2020; Geldof et al., 2022; Nguyen & Benet-Martínez, 2013; Schwartz et al., 2010; Trask, 2013, 2018). Op basis van deze bevindingen dringt zich ten eerste de vraag op in hoeverre het concept 'cultuur' anno 2024 nog een valide construct is om de onderlinge verschillen aan te duiden die partners in een interculturele relatie ten opzichte van elkaar ervaren. De resultaten van deze masterproef wijzen – zoals hierboven beschreven – uit dat

cultuur een vaag concept is wat zich moeilijk laat definiëren, dat cultuur slechts één van de vele aspecten is van de identiteit van de bevroegde koppels en dat er 'interculturele' koppels zijn die aangeven dat cultuur niet de meest adequate omschrijving is om hun verschillen (in achtergrond) te vatten. Ten tweede kunnen er vraagtekens geplaatst worden bij de bruikbaarheid van het concept 'cultuur' in een superdiverse samenleving waarin we erkenning willen geven aan de diverse assen van identiteit die individuen in zich combineren. Wanneer er namelijk teruggekeerd wordt naar de definitie van cultuur staat het woord 'gedeeld' centraal. Zo geven Bracke en collega's (2018) aan dat gedeelde denkbeelden de essentie zijn van cultuur. Maar hoe lang kan er gesproken blijven worden van gedeeld? En gedeeld met wie? Eindigt het begrip 'cultuur' als er zodanig veel intersecties van vele assen van identiteit zijn (in een bepaalde regio of groep) die ervoor zorgen dat cultuur zo individueel en particulier wordt dat er niet meer gesproken kan worden van 'gedeelde' denkbeelden?

Op basis van de literatuur en de verzamelde resultaten in deze masterproef, kan er gesteld worden dat het spreken over 'cultuur' of 'cultuurverschillen', de complexiteit van de ervaringen van inter'culturele' koppels niet kan vatten. Binnen de wetenschap werd het gebruik van het concept 'cultuur' in deze context echter nog niet in vraag gesteld. Een mogelijk alternatief concept kan opgesteld worden vanuit de literatuur met betrekking tot *cultural studies*, representatie en beeldvorming. Net zoals Bracke en collega's (2018) het stellen, berust cultuur volgens Stuart Hall (1997, in Verdoodt, 2004) op gedeelde betekenissen. Die gedeelde betekenissen komen tot stand vanuit twee met elkaar verbonden representatiesystemen. Het ene is dat waarbij personen 'dingen' – zoals mensen, gebeurtenissen, ideeën, voorwerpen... – verbinden met mentale representaties/de conceptuele map. Het tweede systeem is dat waarbij deze conceptuele map verbonden wordt aan een geheel van tekens – een taal – die concepten weergeeft. De relatie tussen representatie en het genereren van betekenis zit volgens Hall (1997, in Verdoodt, 2004) als volgt in elkaar:

...we give things meaning by how we represent them – the words we use about them, the stories we tell about them, the images of them we produce, the emotions we associate with them, the ways we classify and conceptualize them, the values we place on them. (Hall, 1997, in Verdoodt, p.43)

Wanneer deze inzichten uit de literatuur samengenomen worden met de onderzoeksresultaten, kan de conclusie getrokken worden dat er bij de participanten eerder dan over 'cultuurverschillen', gesproken kan worden over 'betekeningsverschillen'. Als gevolg van hun diverse achtergronden en identificatieprocessen kwamen partners namelijk niet in aanraking met dezelfde 'dingen', is er bij hen sprake van een differentiële conceptuele map en

hebben ze ook andere tekens of taal die uiting geeft aan die conceptuele map. Door het gebruik van het woord 'betekeningsverschillen' kan er dus meer ruimte gemaakt worden voor het weergeven van alle assen van diversiteit en hoe die op unieke wijze samenkomen in een individu. De aanname dat betekeningssystemen gedeeld zijn met anderen wordt hierbij niet gemaakt. Het nuanceverschil ten opzichte van 'betekeniverschillen' ligt in de mogelijkheid dat personen ook met een zekere *agency* aan de slag gaan bij het construeren van betekenis.

1.2. Welke strategieën hanteren interculturele koppels om met hun cultuur(verschillen) om te gaan?

In lijn met de kritiek van een aantal wetenschappers dat onderzoek naar interculturele koppels overmatig gefocust is op obstakels en uitdagingen (Cerchiaro, 2022; Fonseca et al., 2020; Seshadri & Knudson-Martin, 2013; Su, 2023; West et al., 2017), werd er in deze masterproef ruimte gemaakt voor het peilen naar bronnen van (veer)kracht. De resultaten bevestigen de bevindingen dat empathische en open gesprekken belangrijk zijn (Boratav et al., 2021; West et al., 2017). Andere krachtbronnen die op basis van deze bevraging geïdentificeerd werden, zijn het organiseren van *me-time*, steun zoeken bij het (in)formeel netwerk en wegwijzers zoeken in de maatschappij. Deze bevindingen liggen in lijn met de hypothese van Su (2023) dat er naast stressbronnen ook interne en externe krachtbronnen moeten bestaan in interculturele koppels. Onderzoek met een specifieke focus hierop werd echter nog niet uitgevoerd.

Verder blijkt uit de resultaten dat koppels op relationeel vlak strategieën inzetten die ertoe bijdragen dat hun perspectieven op elkaar afgestemd geraken: vanuit een focus op de verschillen waren er de strategieën 'onderhandelen' en 'omarmen/aanvaarden' en vanuit een focus op de gelijkenissen waren er de strategieën 'creatie van een nieuwe gedeelde cultuur' en 'steun en herkenning vinden in een *'common ground'*'. Via onder andere deze strategieën namen koppels delen van elkaars cultureel repertoire over waardoor we bij een aantal van hen kunnen spreken van bi- of multiculturaliteit, in de literatuur beschreven als een strategie die meer voordelen oplevert dan monoculturele strategieën (Benet-Martínez & Haritatos, 2005; Boratav et al., 2021; Cerchiaro, 2022; Nguyen & Benet-Martínez, 2013; Seshadri & Knudson-Martin, 2013; West et al., 2022). De manier waarop de bevroegde koppels aangaven zeer bewust en *agentic* bezig te zijn met hoe ze omgaan met hun 'cultuur'verschillen, kunnen we interpreteren binnen de transformatieve theorie van biculturalisme (West et al., 2017). Vervolgonderzoek is nodig om na te gaan hoe de vier in deze masterproef geïdentificeerde strategieën zich verhouden ten opzichte van de drie biculturele onderhandelingsprocessen – *hybridizing*, *integrating* en *frame switching* – vooropgesteld door West en collega's (2017).

Hoewel de opvoedingsstrategieën en -idealen geen deel uitmaakten van de onderzoeksvragen kwam dit in ieder gesprek terug. Hieruit bleek dat koppels een sterke nadruk leggen op biculturaliteit – koppels wilden culturele bagage doorgeven van beide achtergronden – en op *agency*: participanten hechten er veel belang aan dat hun kind op termijn zelf kan beslissen hoe het de diverse culturele bagage zal integreren binnen de persoonlijke identiteit. Kil en collega's (2021) geven in hun systematische overzichtsstudie aan dat in de Verenigde Staten maar ook in andere landen, ouders aangeven dat het aanleren en het vieren van culturele diversiteit met kinderen gezien werd als sterkte. Crippen & Brew (2013, in Kil et al., 2021) stelden op basis van interviews met interetnische ouders in de Verenigde Staten dan weer een model op rond interetnische adaptatie waarbij een van de vijf oriëntaties voor het aanpassen van culturele verschillen aansluit bij de bevindingen van deze masterproef: *“dual biculturalism in which each parent’s culture is emphasized and both are taught to their children”* (Crippen en Brew, 2013, in Kil et al., 2021, p.62). Deze opvoedingsstrategie werd in de literatuur echter nog weinig belicht. Vervolgonderzoek is nodig om na te gaan vanuit welke beweegredenen ouders kiezen voor deze opvoedingsstrategie en wat de betekenis hiervan is voor zowel het gezin als geheel alsook voor de kinderen.

1.3. Hoe ervaren koppels hun contacten met hun (in)formeel netwerk?

Uit de data-analyse kwamen er twee thema's naar voor die deze onderzoeksvraag kunnen beantwoorden. Ten eerste bleek dat de bevraagde koppels drie grote stressbronnen ervaren in relatie tot hun netwerk: een taalbarrière (die relationeel ook een uitdaging vormt), vooroordelen en discriminatie, en afstand ten opzichte van het informeel netwerk.

Taal is een onderwerp dat terugkwam doorheen de analyse met betrekking tot meerdere onderwerpen. Het blijkt een transversaal thema te zijn dat op vele levensdomeinen doordringt en dit zowel intern als extern. Enerzijds werd meertaligheid gezien als een voordeel en een opportuniteit om perspectieven te verbreden en als een geschenk om mee te geven aan kinderen. Anderzijds werd er ook over taal gesproken in termen van een barrière: koppels gaven aan meer moeite te moeten doen om elkaar te begrijpen, onbegrip te ervaren vanuit hun informeel netwerk over taalkeuzes, en drempels te ervaren in contact met vrienden, familie en dienst- en hulpverlening. Dit alles had zowel invloed op hun eigen gevoelens van welbevinden alsook op de relationele dynamiek.

Een tweede stressor die benoemd werd is extern van aard: het merendeel van de participanten ervaarde vooroordelen en/of discriminatie op basis van afkomst of achtergrond. Deze

bevindingen bevestigen de resultaten van eerder onderzoek dat aangeeft dat interculturele koppels vaker met weerstand, sociale grenzen, vooroordelen, marginalisering en (micro) agressies te maken krijgen (Cerchiaro, 2022; Killian, 2012; Su, 2023; Yampolsky et al., 2021).

Een derde stressor die naar voor kwam uit deze masterproef is de afstand die interculturele koppels ervaren ten opzichte van hun informeel netwerk: vrienden en familie. Hierbij is het de afwezigheid van ondersteunende relaties die zorgt voor gevoelens van gemis en/of verlies. Eerdere publicaties gingen niet in op wat deze dynamieken van gemis betekenen en welke implicaties deze hebben op het sociaal netwerk, de gezinsdynamieken en het psychosociaal welzijn van de partners.

Het tweede thema wat aansluit op bovenstaande onderzoeksvraag gaat in op de wensen en noden die de bevraagde koppels hebben ten aanzien van het formeel netwerk. De hoofdvraag is hier in hoeverre het huidige gezinsbeleid aansluit op de noden van interculturele en divers samengestelde gezinnen en of interculturele gezinnen al dan niet andere wensen of noden hebben ten aanzien van het formeel netwerk (Geldof et al., 2022; Nieuwenhuis & Van Lancker, 2020). Deze masterproef bevestigt – zoals De Haene & Derluyn (2015) en Guzder & Rousseau (2010) al aangaven – het belang van professionals die de aangeleerde en vanzelfsprekend lijkende westerse constructen overstijgen met als doel aan te sluiten bij de betekenisgeving van de persoon. Hierbij appreciëren participanten het als er vanuit het formeel netwerk een basiskennis is in verband met mogelijke diverse achtergronden en nog belangrijker: dat er openheid en interesse getoond wordt wanneer het delen van verdere informatie hieromtrent aangewezen of fijn aanvoelt voor de cliënt/gebruiker. Ook wanneer de professional behoefte heeft aan meer informatie geven participanten aan dat ze het aangenaam vinden om vragen te krijgen omdat ze dan het gevoel hebben dat de professional het ook echt wil begrijpen. Het verder kijken dan vanzelfsprekend lijkende westerse constructen gaat echter over meer dan enkel cultuursensitief werken binnen de beroepsexpertise gezien participanten aangeven dat het ook belangrijk is om rekening te houden met eventuele taalbarrières (zowel schriftelijk als verbaal), met de mate van voorkennis over het formele netwerk, met de manier waarop de gebruiker ingebed is in de samenleving en met de gezinssamenstelling. Op dit moment hebben participanten namelijk nog te vaak het gevoel dat er uitgegaan wordt van een soort van standaardsituatie. Dit wijst erop dat het werkveld nog werk te verrichten heeft om zich bewuster te zijn van hun eigen referentiekaders en hoe die kunnen verschillen van de lokale leefwereld van die van gebruikers (Guzder & Rousseau, 2010). Door de participanten van deze masterproef worden hulp- en dienstverlening (nog) niet (altijd) als een relationeel, interactief en intercultureel proces (De Haene & Derluyn, 2015) ervaren.

2. Implicaties voor onderzoek, beleid en praktijk

Naar aanleiding van de ervaren ambiguïteit met betrekking tot het concept 'cultuur' is het aangewezen dat er vervolgonderzoek plaatsvindt dat verder de bruikbaarheid en validiteit van het concept 'cultuur' nagaat om verschillen in achtergrond tussen partners binnen een intercultureel koppel te vatten. Op basis van de bekomen onderzoeksresultaten werd de hypothese geponeerd dat een ruimer concept – zoals bijvoorbeeld 'betekeningssysteem'/'(diverse) betekeningsverschillen' – zou kunnen bijdragen aan inclusiever taalgebruik wat de realiteit beter kan vatten.

Ondanks de verheldering die dit onderzoek opleverde met betrekking tot het perspectief van interculturele koppels op het formeel netwerk, blijven er meerdere vragen onbeantwoord. Verdere onderzoeksvragen die kunnen gesteld worden, zijn wat de meerwaarde zou kunnen zijn van het beter beschikbaar maken van offline en online hulp- en dienstverlening in meerdere dan enkel de drie landstalen, in hoeverre sociale professionals op dit moment al verder kijken dan enkel strikt 'cultuur' door bijvoorbeeld ook sensitief te zijn voor de wijze waarop de cliënt ingebed is in de maatschappij, wat het belang is van basiskennis over culturen en eventuele permanente bijscholing bij professionals op de eerste lijn, wat ertoe kan bijdragen dat personen van diverse achtergronden ervaren serieus genomen te worden en hoe het evenwicht bewaard kan worden tussen het normaliseren en negeren van diversiteit.

Ook verschillende vragen in relatie tot het perspectief van interculturele ouders op de opvoeding van hun kind(eren) blijven onbeantwoord. Verder onderzoek naar de prevalentie van het *agentic bicultural* opvoedingsideaal, hoe dit in de praktijk vorm krijgt, welke rol pedagogische instanties hierbij (kunnen) spelen en hoe dit door het kind/de jongere ervaren wordt, is aangewezen. Vooraleer de prevalentie via kwantitatief onderzoek nagegaan kan worden dient er exploratief kwalitatief onderzoek plaats te vinden dat inzicht biedt in de processen die ten grondslag liggen aan deze opvoedingsstijl zodat het verder geconceptualiseerd en geoperationaliseerd kan worden. Inzicht in de betekenis hiervan voor de gezinnen en in de rol die het formeel netwerk hier al dan niet in opneemt, kan onderzocht worden aan de hand van kwalitatief onderzoek met bijvoorbeeld diepte-interviews of focusgroepen. Relevant voor het beantwoorden van de vragen is hierbij dat alle gezinsleden deelnemen en dat er met deze clustering in de data rekening wordt gehouden in de data-analyse.

Naar het beleid toe komt deze masterproef opnieuw met evidentie voor de hoge prevalentie van vooroordelen en discriminatie en de ernstige impact die dit kan hebben op meerdere levensdomeinen. Participanten geven aan dat ze nood hebben aan toegankelijke en

slagkrachtige organisaties met expertise in deze materie die zowel als luisterend oor, als moderator maar ook op juridisch niveau bijstand kunnen verlenen. Met betrekking hiermee is deze masterproef een nieuwe uitnodiging om innovatieve praktijken op te zetten die inzetten op sensibilisering, ondersteuning van slachtoffers en effectieve reacties ten aanzien van daders. Intussen blijft het een verantwoordelijkheid van elke professional om hier sensitief voor te zijn, ieder incident serieus te nemen en naar aanleiding van (micro)agressies te allen tijde ondersteuning aan te bieden of door te verwijzen. Er kan in lijn met Charkaoui (2020) dan ook gepleit worden voor meer slachtoffercultuur: op basis van concrete handvatten inzetten op veerkracht, weerbaarheid, hoop en zorg.

Uit deze bevraging blijkt verder dat het talenbeleid van overheidsinstanties en andere sociale instanties niet aangepast is aan de noden van koppels met diverse achtergronden die de drie landstalen niet spreken. De vraag die zich opdringt is of er mogelijkheden bestaan om zowel online als offline dienstverlening, ook officiële documenten, beschikbaar te stellen in meer dan enkel de officiële landstalen. Inspirerend beleid wordt gevoerd in New York, waar in 2022 het huidige taaltoegangsbeleid ingevoerd werd. Deze nieuwe wet verplicht instanties ertoe om bij hun dienstverlening, tolkdiensten aan te bieden in de primaire taal van de gebruiker. Daarnaast vereist het van instanties dat belangrijke documenten die relevant zijn voor de aangeboden dienstverlening vertaald en aangeboden worden in de 12 meest voorkomende niet-Engelse talen. In overleg mogen instanties op basis van lokale noden ook vertalingen aanbieden in vier extra talen. Alle instanties hebben een taaltoegangscoördinator die het beleid toepast, opvolgt en toezicht houdt op de naleving. Elke twee jaar moeten de diensten ook hun taaltoegangsplan bijwerken, indienen bij een controleorgaan en daarna publiceren op hun website (New York State, z.d.).

Naar de praktijk toe wijzen de bevindingen van deze masterproef er in lijn met onderzoek van Rugkåsa & Ylvisaker (2021) op hoe belangrijk het is dat sociale professionals sociale problemen in verband met minderheden niet zien als louter culturele verschillen maar hier ook andere zaken zoals bijvoorbeeld ongelijke machtsrelaties en uitsluitingsmechanismen bij in ogenschouw nemen. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat het hierbij cruciaal is dat professionals cliëntgericht werken en niet uitgaan van de universaliteit van westerse constructen (De Haene & Derluyn, 2015). Het gaat hierbij over het zoeken naar een evenwicht tussen het erkennen en expliciet ruimte maken voor een culturele achtergrond in de praktijk maar anderzijds ook het normaliseren van diversiteit zodat de individuele stem en particuliere betekenisgeving van personen gehoord kan worden vanuit een inclusieve basishouding.

3. Methodologische beperkingen

De lezer dient er rekening mee te houden dat er aan deze masterproef een aantal beperkingen verbonden zijn. Een eerste potentiële probleem is dat de *scope* van deze masterproef breed is, wat ertoe geleid heeft dat niet alle onderwerpen bij iedere participant even uitvoerig bevestigd konden worden. De bevestiging met betrekking tot het formeel netwerk was bijvoorbeeld slechts één van de drie delen uit het interview. Hierdoor kon deze studie geen onderscheid maken tussen de ervaringen van de participanten per dienst. Dit heeft als voordeel dat deze masterproef inzicht biedt in de algemene ervaringen van participanten met het formele netwerk in de brede zin en wat ze al dan niet als ondersteunend ervaren maar het nadeel is dat deze niet op iedere dienst van toepassing zijn. De steekproef zelf bevat een heterogene groep. Enerzijds biedt dit inzicht in een aantal gedeelde ervaringen en perspectieven maar anderzijds lopen ervaringen met betrekking tot bepaalde onderwerpen uit elkaar en liggen er aan deze ervaringen ook verschillende achtergronden ten grondslag.

Een tweede beperking aan deze masterproef is dat het niet makkelijk was om participanten te vinden. Respondenten namen deel op vrijwillige en willekeurige basis waardoor er kans is op “*selection bias*” (Bergen & Labonté, 2019) en er bijvoorbeeld vooral participanten deelnamen die bewust bezig zijn met of geïnteresseerd zijn in de bevestigde thema's. Daarnaast werden er omwille van praktische redenen vier dubbelinterviews afgenomen. Met deze clustering werd er geen rekening gehouden in de analyse. Door het rechtstreeks contact met de interviewer is het ook mogelijk dat er in de antwoorden van de participanten af en toe sprake is van sociale wenselijkheid (Bergen & Labonté, 2019).

Ten derde behandelde deze studie – ondanks dat alle participanten kinderen hadden – in de eerste plaats de ervaringen van de ouders als partners van elkaar in een romantische relatie en niet als opvoedingsfiguren. Het viel dus buiten de *scope* van deze masterproef om hun ervaringen als opvoedingsfiguur verder te exploreren.

CONCLUSIE

Deze masterproef ging na wat de betekenis is van een interculturele relatie in Vlaanderen anno 2023-2024. Via kwalitatief onderzoek werden perspectieven op cultuur(verschillen), culturele onderhandelingsprocessen en (in)formeel netwerk nagegaan.

Naar aanleiding van de eerste onderzoeksvraag die de perspectieven van de koppels naging op cultuur(verschillen) kunnen er vragen gesteld worden bij de bruikbaarheid en validiteit van het concept 'cultuur' om de verschillende assen van identiteit en diversiteit te adresseren die partners in een interculturele relatie ten opzichte van elkaar ervaren. Vervolgonderzoek dient na te gaan of een ander concept – zoals bijvoorbeeld 'betekeningsverschillen' – de realiteit die koppels in een interculturele relatie ervaren, beter kan vatten. Verder wijzen de onderzoeksresultaten uit dat koppels cultuur zien als iets wat ze meekrijgen vanuit de omgeving maar waar ze ook op een actieve manier zelf sturing in kunnen geven en dat ze de 'cultuur'verschillen in hun relatie zien als iets wat aan kan zetten tot persoonlijke groei.

Met betrekking tot de tweede onderzoeksvraag die naging welke strategieën interculturele koppels inzetten om hun cultuurverschillen te onderhandelen, levert deze masterproef evidentie op voor het bestaan van zowel interne als externe krachtbronnen en het bestaan van relationele strategieën die zich zowel focussen op de culturele gelijkenissen als op de culturele verschillen. Via deze strategieën gaven de participanten blijk van een biculturele identiteit, een configuratie die ze ook als ideaal zien om mee te geven aan hun kinderen doorheen de opvoeding.

Als antwoord op de derde onderzoeksvraag – hoe koppels hun contacten met het (in)formeel netwerk ervaren – kan er ten eerste gesteld worden dat ze geconfronteerd worden met drie stressoren: taalbarrière, vooroordelen en discriminatie, en afstand ten opzichte van het informeel netwerk. Dit wijst naar praktijk en beleid toe op het belang van innovatieve meertalige dienstverlening en meer slachtoffercultuur (zorg en ondersteuning) in geval van discriminatie. Ten tweede wijzen de resultaten op het belang van sociale professionals die sensitief zijn voor de culturele en maatschappelijke achtergrond van gebruikers en op het feit dat hulp- en dienstverlening vandaag nog niet (altijd) als een relationeel, interactief en intercultureel proces ervaren wordt.

REFERENTIELIJST

- Benet-Martínez, V., & Haritatos, J. (2005). Bicultural Identity Integration (BII): Components and Psychosocial Antecedents. *Journal of Personality, 73*(4), 1016-1050. <https://doi.org/DOI: 10.1111/j.1467-6494.2005.00337.x>
- Benkirane, S., & Doucerain, M. M. (2022). Considering intersectionality in acculturation: Bringing theory to practice. *International Journal of Intercultural Relations, 91*, 150-157. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2022.10.002>
- Bergen, N., & Labonté, R. (2019). "Everything Is Perfect, and We Have No Problems": Detecting and Limiting Social Desirability Bias in Qualitative Research. *Qualitative Health Research, 30*(5). <https://doi.org/10.1177/1049732319889354>
- Berry, J. W. (2011). Intercultural Relations in Plural Societies: Research Derived from Canadian Multiculturalism Policy. *Canadian Ethnic Studies, 43*(3), 5-18. <https://doi.org/10.1353/ces.2011.0033>
- Bogdan, R. C., & Knopp Biklen, S. (2014). Foundations of Qualitative Research for Education. In *Qualitative Research for Educational Sciences* (pp. 1-54). Pearson.
- Boratav, H. B., Dogan, T. N., Soylemez, Y., & Saydam, S. Z. (2021). 'More Alike than Different': A qualitative exploration of the relational experiences of multicultural couples in Turkey. *Sexual and Relationship Therapy, 38*(4). <https://doi.org/10.1080/14681994.2021.1931095>
- Bracke, P., Van de Putte, B., Van Houtte, M., & Vermeersch, H. (2018). *Sociologie, een hedendaagse inleiding*. Academia Press.
- Cerchiaro, F. (2019). Fighting for What? Couples' Communication, Parenting and Social Activism: The Case Study of a 'Christian-Muslim' Families' Association in Brussels (Belgium). *Religions, 10*(4), 270. <https://doi.org/10.3390/rel10040270>
- Cerchiaro, F. (2022). 'When I told my parents I was going to marry a Muslim': Social perception and attitudes towards intermarriage in Italy, France and Belgium. *Social Compass, 69*(3), 329-346. <https://doi.org/10.1177/00377686221084681>

Charkaoui, N. (2020). *Racisme over wonden veerkracht*. Epo.

Chen, S. X., Benet-Martínez, V., & Harris Bond, M. (2008). Bicultural identity, bilingualism, and psychological adjustment in multicultural societies: Immigration-based and globalization-based acculturation. *Journal of Personality*, 76(4), 803-838. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00505.x>

Childs, E. C., Lyons, A., & Jones, S. L. (2021). Migrating mixedness: Exploring mixed identity development in New York City. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(4), 782-801. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1654153>

Crippen, C., & Brew, L. (2013). *Strategies of Cultural Adaption in Intercultural Parenting*. 21(3). <https://doi.org/10.1177/1066480713476664>

De Bie, M. (2015). *Sociale agogiek: Een sociaal-pedagogisch perspectief op sociaal werk*. Academia Press.

De Haene, L., & Derluyn, I. (2015). Ontwikkeling en opvoeding in culturele context: Betekeniswereld, migratie en maatschappelijke positie. In G. Bosmans, I. Noens, P. Bijttebier, & L. Claes, *Diagnostiek bij kinderen, jongeren en gezinnen. Deel 2: Ontwikkeling in context* (pp. 145-168). Leuven/Den Haag: Acco.

Erickson, F. (2002). Culture and Human Development. *Human Development*, 45(4), 299-306. <https://doi.org/10.1159/000064993>

Fonseca, A. L., Ye, T., Koyama, J., Curran, M., & Butler, E. A. (2020). A theoretical model for understanding relationship functioning in intercultural romantic couples. *Personal Relationships*, 27(4), 760-784. <https://doi.org/10.1111/pere.12349>

Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. Basic Books. <https://hdl.handle.net/2027/heb01005.0001.001>

Geldof, D., Acker, K. V., & Loosveldt, G. (2022). *Gezinnen na migratie: Hulpverlening en gezinsbeleid in een superdiverse samenleving* (K. Emmery, Red.). Garant Uitgevers.

Glesne, C. (2014). Pestudy Tasks: Doing What is Good for You. In *Qualitative Research for Educational Sciences* (2de dr., pp. 55-90). Pearson.

Guillemin, M., & Gillam, L. (2004). Ethics, Reflexivity, and "Ethically Important Moments" in Research. *Qualitative Inquiry*, 10(2), 261-280. <https://doi.org/10.1177/10778004032623>

Guzder, J., & Rousseau, C. (2010). Editorial: Child and Community Mental Health in Cultural Perspective. *Transcultural Psychiatry*, 47(5), 683-685. <https://doi.org/10.1177/1363461510388572>

Howitt, D. (2014a). Qualitative interviewing. In G. Van Hove & G. Roets (Red.), *Qualitative Research for Educational Sciences* (2de dr., pp. 131-162). Pearson.

Howitt, D. (2014b). Thematic Analysis. In G. Van Hove & G. Roets (Red.), *Qualitative Research for Educational Sciences* (2de dr., pp. 233-256). Pearson.

Kil, H., Taing, J., & Mageau, G. (2021). Interethnic parenting experiences in raising mixed-ethnicity children: A systematic qualitative review. *International Journal of Intercultural Relations*, 85, 47-68. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2021.08.013>

Killian, K. D. (2012). Resisting and complying with homogamy: Interracial couples' narratives about partner differences. *Counselling Psychology Quarterly*, 25(2), 125-135. <https://doi.org/10.1080/09515070.2012.680692>

Lehmiller, J. J., & Agnew, C. R. (2006). Marginalized Relationships: The Impact of Social Disapproval on Romantic Relationship Commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(1), 40-51. <https://doi.org/10.1177/0146167205278710>

Leung, T. (2021). Creating a Culture Together: Intercultural Relationships and Communication. *Canadian Journal of Family and Youth*, 13(3), 87-97. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000644721500009>

Maffini, C., Paradis, G., & Molthen, F. (2022). Integrating Two Families: Factors Influencing Relationship Satisfaction Among Intercultural Couples. *Journal of Comparative Family Studies*, 53(2), 237-255. <https://doi.org/10.3138/jcfs.53.2.050>

- Mortelmans, D. (2020). *Handboek Kwalitatieve Onderzoeksmethoden*. Acco.
- Neuman, W. L. (2014). How to Review the Literature and Conduct Ethical Studies. In *Qualitative Research for Educational Sciences* (2de dr., pp. 91-131). Pearson.
- New York State. (z.d.). *New York State Language Access Law*. Office of General Services. <https://ogs.ny.gov/new-york-state-language-access-law>
- Nguyen, A.-M. D., & Benet-Martínez, V. (2013). Biculturalism and Adjustment: A Meta-Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(1), 122-159. <https://doi.org/10.1177/0022022111435097>
- Nieuwenhuis, R., & Van Lancker, W. (Red.). (2020). *The Palgrave Handbook of Family Policy*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-54618-2>
- Noppe, J., Vanweddigen, M., Doyen, G., Stuyck, K., Feys, Y., & Buyschaert, P. (2018). *Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2018*. Brussel: Agentschap Binnenlands Bestuur. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/27487>
- Rudmin, F. W. (2003). Critical History of the Acculturation Psychology of Assimilation, Separation, Integration, and Marginalization. *Review of General Psychology*, 7(1). <https://doi.org/10.1037/1089-2680.7.1.3>
- Rugkåsa, M., & Ylvisaker, S. (2021). From culturalisation to complexity – a critical view on the cultural competence discourse in social work. *Nordic Social Work Research*, 11(3), 239-248. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2019.1690558>
- Sales, B. D., & Folkman, S. (Red.). (2000). *Ethics in research with human participants*. American Psychological Association.
- Schwartz, S. J., Unger, J. B., Zamboanga, B. L., & Szapocznik, J. (2010). Rethinking the concept of acculturation: Implications for theory and research. *American Psychologist*, 65(4), 237-251. <https://doi.org/10.1037/a0019330>
- Seshadri, G., & Knudson-Martin, C. (2013). How Couples Manage Interracial and Intercultural Differences: Implications for Clinical Practice. *Journal of Marital and Family Therapy*, 39(1), 43-58. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2011.00262.x>

Su, T. (2023). Challenges and stressors in intimate intercultural relationships: A systematic research synthesis. *American Psychological Association*, 65(4), 237-251. <https://doi.org/10.1037/a0019330>.

Trask, B. S. (2013). Locating Multiethnic Families in a Globalizing World. *Family Relations*, 62(1), 17-29. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2012.00756.x>

Trask, B. S. (2018). Integrating Life Course, Globalization, and the Study of Racial and Ethnic Families. *Journal of Family Theory & Review*, 10(2), 451-466. <https://doi.org/10.1111/jftr.12259>

Troy, A. B., Lewis-Smith, J., & Laurenceau, J.-P. (2006). Interracial and intraracial romantic relationships: The search for differences in satisfaction, conflict, and attachment style. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23(1), 65-80. <https://doi.org/10.1177/0265407506060178>

Uhlich, M., Luginbuehl, T., & Schoebi, D. (2022). Cultural diversity within couples: Risk or chance? A meta-analytic review of relationship satisfaction. *Personal Relationships*, 29(1), 120-145. <https://doi.org/10.1111/per.12405>

Verdoodt, I. (2004). *Pygmalion in beeld: De mythe van geletterdheid*. Proefschrift.

Vertovec, S. (2010). Towards post-multiculturalism? Changing communities, conditions and contexts of diversity. *International Social Science Journal*, 61(199), 83-95. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2451.2010.01749.x>

Vlaanderen. (z.d.). *Begeleiding van inburgeraars (het Inburgeringstraject)*. Vlaanderen. <https://www.vlaanderen.be/begeleiding-van-inburgeraars-het-inburgeringstraject>

West, A. L., Naeimi, H., Di Bartolomeo, A. A., Yampolsky, M., & Muise, A. (2022). Growing Together Through Our Cultural Differences: Self-Expansion in Intercultural Romantic Relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 50(2). <https://doi.org/10.1177/01461672221121508>

West, A. L., Zhang, R., Yampolsky, M., & Sasaki, J. Y. (2017). More Than the Sum of Its Parts: A Transformative Theory of Biculturalism. *Journal of Cross-Cultural*

Psychology, 48(7), 963-990. <https://doi.org/10.1177/0022022117709533>

Yampolsky, M. A., Amiot, C., & de la Sablonnière, R. (2013). Multicultural identity integration and well-being: A qualitative exploration of variations in narrative coherence and multicultural identification. *Frontiers in Psychology*, 4. doi: 10.3389/fpsyg.2013.00126

Yampolsky, M. A., West, A. L., Zhou, B., Muise, A., & Lalonde, R. N. (2021). Divided Together: How Marginalization of Intercultural Relationships Is Associated With Identity Integration and Relationship Quality. *Social Psychological and Personality Science*, 12(6), 887-897. <https://doi.org/10.1177/1948550620962653>

BIJLAGEN:

Bijlage 1: Interviewleidraad

Interviewleidraad

Masterproef: Hoe geven interculturele koppels vorm aan hun samenleven? De betekenis van een interculturele relatie in Vlaanderen

Tweede Master Pedagogische Wetenschappen – Klinische Orthopedagogiek en Disability Studies

Student: Eva Cornelus

Promotor: Prof. Dr. Ilse Derluyn

Inleiding:

Vooraleer we eraan beginnen, wil ik je allereerst bedanken om te willen deelnemen aan mijn masterproef. Deze masterproef doe ik aan de Universiteit Gent in het kader van mijn laatste jaar Pedagogische Wetenschappen, afstudeerrichting Klinische Orthopedagogiek en Disability Studies.

*Concreet doe ik onderzoek naar de ervaringen van koppels die zichzelf als intercultureel identificeren en die tenminste één kind hebben. Hierbij heb ik **drie** belangrijke vragen: ten eerste wil ik nagaan wat voor koppels de **betekenis** is van cultuur, ten tweede wil ik te weten komen hoe koppels **omgaan met cultuurverschillen en/of –gelijkenissen** en de derde vraag is welke ervaringen koppels hebben met hun (in)formele **netwerk**.*

*Met deze masterproef wil ik ertoe **bijdragen** dat pedagogische praktijken zo goed mogelijk afgestemd zijn op de ervaringen en noden van interculturele koppels binnen onze samenleving.*

De drie grote vragen vormen ook de drie onderdelen van het interview. Ze zijn telkens opgedeeld in meerdere deelvragen die ik je zal voorleggen. Ik verwacht dat het volledige interview ongeveer 1u tijd in beslag zal nemen. Als het oké is voor u wordt het ook opgenomen via een audio recorder.

*Nu ik je de inhoud van- en de doelen van de masterproef heb toegelicht, overloop ik graag met jou het **informatie- en toestemmingsformulier**. Dit is een contract die ervoor dient om jouw rechten te beschermen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan privacy en anonieme gegevensverwerking. Ik stel voor dat je even de tijd neemt om het document rustig na te lezen. Indien je akkoord bent kan je ondertekenen en als er nog dingen onduidelijk zijn mag u dit steeds vragen.*

Interview:

Dan zijn we nu klaar om het interview te starten. Als het voor u oké is zal ik dan nu de opname starten. Ik ga je nu al, voor we aan het interview beginnen, vragen om je antwoorden zoveel als mogelijk te verduidelijken met voorbeelden.

Algemene informatie:

- Postcode:
- Leeftijd:
- Gender:
- Opleiding/studie:
- Werksituatie:
- Gezinssituatie:
- Land van herkomst:
- Tijd in België:
- Religie:

1. Wat is de betekenis van cultuur(verschillen) in uw relatie?

- a) Denkt u vaak na over cultuur en wat dat is?
- b) **Wat is cultuur voor u?** + vb'en vragen
 - i) (En wat is het volgens u niet? + vb'en vragen)
 - ii) (Denkt u dat cultuur voor iedereen hetzelfde betekent?)
- c) **Hoe beschrijft u uw eigen culturele identiteit? (Indien identificatie met twee culturen: overlappend/verenigbaar of conflicterend?)**
- d) Is cultuur voor u iets dat u zelf kan vormgeven? Of vindt u dat u dit eerder meekrijgt vanuit uw omgeving?
 - i) (Wat zijn belangrijke factoren voor u die uw culturele identiteit beïnvloeden?)
- e) **Wat zijn, naast uw cultuur, belangrijke factoren die uw identiteit bepalen?**
- f) Hebt u het gevoel dat hoe u uw eigen culturele identiteit omschrijft, overeenkomt met hoe anderen uw identiteit zien?
- g) **U en uw partner vormen een intercultureel koppel. Kunt u me een schets geven van hoe de cultuur van uw partner eruitziet en op welke vlakken dat deze verschilt van die van u?**
 - i) Zijn er raakvlakken tussen uw cultuur en degene van uw partner?
- h) **Wat is voor u het belang/de plaats van cultuur/culturele identiteit in uw relatie? ("is het iets waar jullie vaak over praten?")**

2. Interpersoonlijke ervaringen binnen de interculturele relatie:

- i) **Hoe ervaart u de cultuurverschillen in uw relatie?**
- j) **Hoe ervaart u de culturele raakvlakken in uw relatie?**
- k) **Vindt u het belangrijk dat de culturele waarden en normen van u en uw partner overeenkomen? En waarom niet of wel? (overlap met vorige vragen?)**
- l) **Wat zijn volgens u de voordelen/sterktes van het hebben van een interculturele relatie?**
 - i) (Aan wat merkt u deze op?)
 - ii) **Wat doet u om deze tot hun recht te laten komen/deze te benutten?**

iii) Zijn er bepaalde vaardigheden die u opgedaan heeft vanuit het omgaan met cultuur(verschillen)?

m) Welke uitdagingen/obstakels/stressoren ervaart u (betreffende cultuur(verschillen))? (eerst algemeen, daarna opdeling intern-extern)

i) Intern ("stressbronnen die hun oorzaak hebben in de relatie zelf"): psychologisch, gedragsmatig

(1) Relationeel: niet-gedeelde waarden en praktijken (genderrol, religie, opvoeding,...), moeilijkheden in interpersoonlijke communicatie (bv. Tgv verschillen in geletterdheid), geweld, jaloezie, verijdning

(2) Persoonlijk: depressie, middelen, kwaadheid

ii) Extern ("alles wat zich buiten de relatie afspeelt en jullie stress bezorgt"): familie, vrienden, andere leden vd samenleving, marginalisering, agressie, discriminatie...

iii) Op welke levensdomeinen situeren deze zich vooral?

n) Wat helpt u bij het omgaan met stressoren (die te maken hebben met uw interculturele relatie?) (zowel intern als extern) = STRATEGIEËN

i) Intern ("stressbronnen die hun oorzaak hebben in de relatie zelf"): psychologisch, gedragsmatig

(1) Relationeel: erover praten, steun vinden bij elkaar,...

(2) Persoonlijk: aan positieve dingen denken, stressbestendig zijn,...

ii) Extern ("alles wat zich buiten de relatie afspeelt en jullie stress bezorgt"): familie, vrienden, samenleving

3. Hoe ervaren koppels hun contacten met het formele netwerk (diensten, organisaties,...) en het informele/sociale netwerk (vrienden, familie, buurt,...) vanuit hun identiteit als intercultureel koppel?

o) Met betrekking tot het informele netwerk (familie, vrienden, buurt,...)

i) Kunt u omschrijven hoe uw contacten zijn met uw sociaal netwerk?

(1) Ouders

(2) Broers/zussen

(3) Bredere familie

(4) Vrienden

(5) Collega's

(6) Kennissen

ii) **Hoe reageert uw omgeving naar uw interculturele relatie toe?**

iii) **Heeft u het gevoel dat u zich (als koppel) bij vrienden en familie kan uiten of gedragen in overeenstemming met de culturele identiteit die uw voorkeur heeft?**

(1) Heeft u het gevoel dat uw omgeving u dan ook in overeenstemming met die identiteit ervaart?

(2) Ervaart u soms druk van buitenaf om uzelf op een bepaalde manier voor te doen die niet in overeenstemming is met de culturele identiteit van uw voorkeur?

p) Met betrekking tot hulp- en dienstverlening, het formele netwerk:

i) Van welke vormen van hulp- en dienstverlening en voorzieningen maakt u gebruik? (dokter, school, CLB, Kind en Gezin, opvang,...)

ii) **Kan u iets meer vertellen over hoe u het contact ervaart met hulp- en dienstverlening?** (Bereikbaar, Beschikbaar, Betaalbaar, Begrijpbaar, Bruikbaar)

iii) **Wat vindt u voor uw gezin belangrijk bij het contact met hulp- en dienstverlening? Wat ervaart u als ondersteunend? (Wat niet?)**

- (1) Zijn er zaken die specifiek zijn voor interculturele relaties/gezinnen waar er rekening mee gehouden moet worden?
- (2) Wordt daar op dit moment rekening mee gehouden? / Sluiten hulp-, dienstverlening en organisaties aan bij uw noden als intercultureel koppel?
- iv) Wat ervaart u in contact met hulp- en dienstverlening niet als ondersteunend?
- v) **Vindt u het belangrijk dat uw culturele identiteit erkend wordt (een plaats krijgt) binnen hulp- en dienstverlening? En is dit op dit moment het geval?**
 - (1) Heeft u het gevoel dat u de vrijheid heeft om uw culturele identiteit ten aanzien van professionals te uiten zoals u dat wenst?
 - (2) Heeft u het gevoel dat u bij hulp-, dienstverlening en organisaties terecht kunt met vragen die specifiek zijn voor de ervaring van interculturele gezinnen?

4. Afronding

- q) We zijn aan het einde van het interview gekomen. Zijn er zaken die niet aan bod kwamen of nog niet gezegd werden die u graag nog wilt toevoegen of delen?
- r) Dan wens ik u hartelijk te danken voor uw deelname. Voor de tijd die u erin stak en om uw waardevolle perspectieven voor dit onderzoek te willen delen.

Bijlage 2: Informatiebrief en informed consent

Informed consent

Masterproef: *Hoe geven interculturele koppels vorm aan hun samenleven? De betekenis van interculturele relaties in Vlaanderen*

Contactgegevens:

Student	Promotor
Eva Cornelus Eva.cornelus@ugent.be 0473 32 78 24	Prof. Dr. Ilse Derluyn Ilse.Derluyn@ugent.be 09 264 64 02 of 0472 92 04 09

Beste

U bent uitgenodigd om deel te nemen aan de masterproef van Eva Cornelus in het kader van haar studie Pedagogische Wetenschappen, afstudeerrichting Klinische Orthopedagogiek en Disability Studies. De promotor bij deze masterproef is Prof. Dr. Ilse Derluyn.

Deze masterproef gaat na bij interculturele koppels met tenminste één kind wat voor hen de betekenis is van cultuur, hoe ze omgaan met cultuurverschillen en/of -gelijkenissen en welke ervaringen zij hebben met hun (in)formele netwerk. Door middel van dit onderzoek is het de bedoeling om meer inzicht te krijgen in de ervaringen, de sterktes en de uitdagingen van interculturele koppels binnen onze samenleving zodat pedagogische praktijken zo goed als mogelijk op hun ervaringen en noden afgestemd kunnen worden.

Praktisch gezien bestaat het onderzoek uit een eenmalig mondeling interview dat ongeveer 1u tijd in beslag neemt. De plaats en datum worden in onderling overleg besproken.

Hierbij bevestig ik dat:

Gelieve het juiste vakje aan te kruisen	Ja	Nee
<ul style="list-style-type: none"> - Ik weet dat dit onderzoek onderdeel is van de masterproef van Eva Cornelus binnen haar studie aan de UGent en begeleid wordt door Prof. Dr. Ilse Derluyn - De onderzoeker me informeerde over: <ul style="list-style-type: none"> o Het onderwerp van het onderzoek o Hoe het onderzoek verloopt o Hoe lang het onderzoek duurt o Waarom dit onderzoek gedaan wordt - Ik alle vragen kon stellen die ik wilde en hier ook antwoord op kreeg 	o	o
<ul style="list-style-type: none"> - Ik vrijwillig deelneem aan deze masterproef en hier door niemand toe verplicht werd - Ik toestemming geef dat het interview opgenomen wordt met een audio recorder en dat deze opname enkel beluisterd wordt door de betrokken onderzoekers - Ik weet dat ik op ieder moment mijn deelname kan stopzetten of annuleren zonder dat ik hier een reden voor moet opgeven en zonder dat dit negatieve gevolgen heeft voor mij 	o	o
<ul style="list-style-type: none"> - Ik weet dat alle informatie anoniem verwerkt wordt en na gebruik vernietigd wordt - Ik kan vragen om de verzamelde informatie in te kijken en/of de onderzoeksresultaten na afloop te krijgen 	o	o
<ul style="list-style-type: none"> - Ik toestemming geef aan de onderzoekers van de onderzoeksgroep om mijn informatie anoniem te hergebruiken voor gelijkaardig onderzoek en/of voor educatieve doeleinden 	o	o

Gelezen en goedgekeurd,

Datum + handtekening participant:	Datum + handtekening onderzoeker: